

ДЕБАТНИ ПРИРУЧНИК

за примену дебате као методологије у
средњем стручном образовању

*Практичан приручник за наставнике у средњим
стручним школама, који су спремни да уведу
структурирану дебату у свакодневну наставу*

Глас стручног образовања, Загреб, 2026.

Импресум

Глас стручних школа — Приручник за примену дебате као методологије у средњем стручном образовању

Издавач: Хрватско дебатно друштво (Hrvatsko debatno društvo, HDD)

Уредници: Ивона Анић и Бранимира Пенић

Аутори: Конзорцијум "Глас стручних школа"

Место и година: Загреб, 2026.

Финансирање: Кофинансирано од стране Европске уније кроз програм Ерасмус+ (Кључна акција 2: Опште образовање). Укупно финансирање пројекта: 400.000 €.

Финансирано средствима Европске уније. Изнети ставови и мишљења припадају искључиво аутору, односно ауторима, и не одражавају нужно ставове Европске уније или Агенције за мобилност и програме Европске уније (AMPEU). Ни Европска унија ни AMPEU не могу се сматрати одговорним за њих.

Партнери на пројекту

- Хрватско дебатно друштво — Хрватска
- Škola za cestovni promet — Хрватска
- Associazione Società Nazionale Debate Italia — Италија
- IISS Пјетро Сете — Италија
- Немачко друштво за дебату e.V. — Немачка
- Berufliches Schulzentrum Bietigheim-Bissingen — Germany
- Отворена комуникација — Србија
- Економско–трговинска школа Кула — Србија
- Међународно удружење за образовање у дебатама (IDEA) — Холандија / међународна мрежа

Увод

Добродошли у Voice of Vocation Debate Toolkit — практичан приручник за наставнике који желе да уведу вештину дебатованја у средње стручно образовање.

Приручник је развијен у оквиру пројекта Voice of Vocation (Erasmus+ KA2: General Education), који подржава наставнике стручног образовања, њихове ученике и организације усмерене на младе које сарађују са стручним школама. Приручник даје препоруке ЕУ које истичу улогу дебате у помагању ученицима стручног образовања да изграде отпорност, запошљивост, социјалну укљученост, активно грађанство, вештине доживотног учења и лично самопоуздање.

Приручник се ослања на Методолошки водич (WP2), који је представио темељне концепте образовања у дебати. Док Водич објашњава шта и зашто, овај приручник пружа како — практичан инструмент осмишљен да подржи стварну наставу у стварним учионицама.

Написан је за наставнике средњег стручног образовања без претходног искуства у дебати, као и за оне који су већ сигурни у методе засноване на дискусији. Часови се могу прилагодити различитим стручним профилима, величини одељења и временским интервалима — и не захтевају учешће у компетитивној дебати. Наставници се подстичу да бирају, комбинују и мењају активности како би одговарале њиховом наставном плану и програму и ученицима.

Како је креиран овај приручник?

Приручник је развијен у оквиру WP3 (Алатнички сет за имплементацију), којим је координисала Школа саобраћаја у Хрватској. Процес је окупио стручњаке за дебату и наставнике стручног образовања из целе Европе како би се обезбедило да је резултат теоријски утемељен и спреман за наставу.

◆ Како је направљен

- Дизајн садржаја — дебатне организације (HDD, OK, DSG, SNDI, IDEA) су радиле са наставницима средњег стручног образовања на креирању планова часова и самосталних вежби.
- Тестирање — активности су испробане у више од 30 школа са преко 40 наставника у четири земље, обухватајући различите стручне профиле и контексте.
- Интеграција повратних информација — наставници и ученици су обликовали материјале кроз структурисане серије повратних информација.
- Обука наставника — 32 наставника је прошло међународну обуку, што је пружило додатни детаљан увид у то како приручник функционише у пракси.

Заједничка употреба Водича и Приручника

Приручник је део ширег спектра ресурса. Да бисте из њега извукли максимум, препоручујемо следећи низ:

- ▶ **Почните са Водичем** — упознајте се са циљевима, структурама и педагогијом — чиме се бавимо и зашто.
- ▶ **Пређите на Приручник** — изаберите план часа или самосталну вежбу која одговара вашем предмету, групи и расположивом времену — било шта од брзог загревања до плана за цео час.
- ▶ **Наставите са е-учењем** — Користите онлајн модуле за сопствени развој и као кратке уводе за ученике (нпр. видео о аргументацији).
- ▶ **Пратите ефекте** — примените рубрике и обрасце за повратне информације у прилозима и радите у малим циклусима: имплементација → повратна информација → прилагођавање радионице.

Како је приручник организован

Приручник садржи две врсте часова:

◆ Две врсте часова

- Дебатне лекције — усмерене на подучавање вештине и структуре дебатована.
- Тематске лекције — истраживање стварних проблема коришћењем дебате као наставне методе.

Сваки план часа почиње јасно дефинисаним циљевима, процењеним трајањем и потребним материјалима, а затим следе упутства корак по корак осмишљена да вам помогну да час водите са самопоуздањем.

Овај приручник није намењен да буде ригидан. Прескочите кораке, прилагодите задатке својој групи, скратите или продужите часове, или комбинујте више часова у један — урадите све што најбоље служи вашим ученицима.

Такође, предложени низ дебатних лекција, изведен је из вишегодишњег искуства у дебатном клубу. Понуђене су два нивоа:

◆ Два нивоа учења

- Почетни ниво — лакши увод у дебату, идеалан за краће временске обавезе.
- Напредни ниво — дубљи, свеобухватнији програм за наставнике који имају више времена и мотивисане ученике.

Додатно, дати су сажетци различитих формата дебата за наставнике који желе да сазнају више или да истраже компетитивну дебату.

Инклузија и приступачност провлаче се кроз цео приручник. Посебан скуп смерница за инклузију помаже вам да прилагодите активности засноване на дебати разноврсним образовним потребама, стручним

профилима, језичким нивоима и динамици у учионици — како би сваки ученик могао значајно да учествује, без обзира на претходно искуство или самопоуздање.

Наставни планови за дебату

Овај одељак садржи структуриран скуп планова за часове дебате осмишљених да постепено упознају ученике са дебатом, истовремено развијајући кључне вештине — критичко мишљење, аргументацију, јавне наступе, истраживање, тимски рад и активно слушање — уз поштовање различитих перспектива.

Свака лекција је осмишљена за час од 45 минута. Наставници могу слободно да је прилагоде: поделе лекције на више школских часова, прошире их када је доступно више времена или пребаце задатке за домаћи или припрему истраживања.

Часови прате логичан ток — од основних концепата преко изградње случаја, побијања и структурираног јавног наступа. Понуђена су два нивоа учења како би се прилагодили различитим учioniчким способностима и интересовањима.

Почетни ниво — предложени редослед

Лакши, приступачнији увод. Функционише као самосталан програм или као основа за даљи рад.

- 1. Дебатне вежбе за преговарање, комуникацију и презентацију** — Изаберите једну или више загревајућих активности за изградњу самопоуздања и тимског рада.
- 2. Дефиниције** — Како дефинисати кључне термине у задатој теми како би се обезбедила јасноћа и избегао неспоразум.
- 3. Анализа теме** — тумачење теме, идентификовање заинтересованих страна и навођење вероватних утицаја.
- 4. Истраживање** — проналажење, одабир и коришћење поузданих информација и доказа.
- 5. Изградите свој аргумент** — развијање јасних, логичких и убедљивих аргумената корак по корак.
- 6. Израда плана: како креирати модел у политичкој дебати** — осмишљавање и представљање изводљивог плана за политичке теме.
- 7. Изградња случаја** — организовање аргумената и модела у кохерентан, убедљив тимски случај.
- 8. Побивање** — технике за ефикасно одговарање на противничке аргументе и њихово слабљење.
- 9. Испитивање** — стратешко испитивање и контраиспитивање ради оспоравања друге стране.
- 10. Јавно говорење** — унапређење излагања, самопоуздања и стила при изношењу аргумената.

Напредни ниво — предложени редослед

Дубљи, свеобухватнији програм за наставнике са више времена и мотивисаним ученицима.

- 1. Дебатне вежбе у преговарању, комуникацији и презентацији** — активности за загревање ради изградње самопоуздања и тимског рада.
- 2. Начин размишљања у дебати** — менталитет и промена перспективе које захтева дебата.
- 3. Разумевање врста тема у WSD формату** — категоризација и препознавање различитих типова тема.

4. **Дефиниције** — Разјашњавање појмова у теми.
5. **Анализа тема** — разлагање тема, идентификација заинтересованих страна и утицаја.
6. **Истраживање** — Проналажење доказа и поузданих информација.
7. **Аргументација** — изградња логичких, убедљивих тврдњи.
8. **Логика у дебати** — разумевање закључивања и избегавање логичких грешака.
9. **Изградите свој аргумент** — структурирање аргумената јасно и убедљиво.
10. **Модел** — Шта су модели и када их користити?
11. **Изградња плана: како креирати модел у политичким дебатама** — корак по корак изградња модела.
12. **Изградња случаја** — спајање аргумената и модела у снажан случај.
13. **Побијање** — ефикасно оспоравање противничких аргумената.
14. **Испитивање** — контраиспитивање и стратешко испитивање.
15. **Јавно наступање** — изражавање, стил и присуство.
16. **Управљање временом у дебати** — организовање говора и стратегије у оквиру временских ограничења.
17. **Суђење у дебати** — улога судија и критеријуми за победу у дебати.
18. **Како креирати пословни план** — дебата као алат за предузетништво.
19. **Развој пословног плана (проширена радионица)** — примењен пројекат који комбинује дебатне вештине са пословним планирањем.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 1

Дебатне вежбе у преговарању, комуникацији и презентацији

Флексибилна колекција радионица за загревања које развијају самопоуздање, тимски рад и навике структуриране аргументације.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

Ниво
Почетни

ГРУПА
10–30

◆ Циљеви учења

- Развијање тачности у изражавању и прилагођавању мишљења.
- Изградња самопоуздања у јавном наступу кроз вежбање без притиска јавности дебате.
- Подстицање активног слушања, узимање у обзир туђе перспективе и поштовање различитих ставова.
- Увођење основа критичког мишљења и структурираног аргумента.

■ Материјали и алати

- Отворен простор довољно велик да ученици могу слободно да се крећу.
- Знакови са натписима "У потпуности се слажем", "Слажем се", "Не слажем се", "Уопште се не слажем" (штампани или фломастером/кредом).
- Листа тема релевантних за животе ученика или професионалне области (погледајте доле).

Ток часа

УВОД

5 мин.

Успоставите атмосферу

- Поставите основна правила: поштујте различита гледишта; слушајте пре него што одговорите.
- Кратко објасните како се активност повезује са дебатном вештином.

РУНДА 1

10 мин.

Четири угла

Поставка

- Означите четири угла просторије: У потпуности се слажем, Слажем се, Не слажем се, Уопште се не слажем.

Активност

- Прочитајте изјаву. Ученици се премештају у онај угао који најбоље одговара њиховом стајалишту.
- Сваки ученик објашњава зашто је изабрао ту позицију.
- По један ученик из сваког угла представља своје образложење (увод – разрада – закључак).
- Након што саслушају све стране, ученици могу да промене угао ако им се став променио.

РУНДА 2

10 мин.

Линија слагања/неслагања

- Повуците (нацртајте, залепите траку) линију преко просторије од "У потпуности се слажем" до "Уопште се не слажем".
- Прочитајте нову тврдњу. Ученици се позиционирају било где на линији.
- Изаберите три тачке дуж линије за кратке изјаве; охрабрите ученике да се помере ако су променили мишљење.

РУНДА 3

15 мин.

Мини аргументи у паровима

- Упарите ученике и доделите им трећу тему.
- Сваки пар има 5 минута да заједно састави аргумент у трајању од 1 минута.
- Парови износе аргументе суседном пару, затим мењају улоге и рефлектују.

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Рефлексја

- Да ли је вежба променила ваш начин размишљања о темама?
- Да ли сте променили мишљење? Зашто да или зашто не?
- Који су аргументи деловали најубедљивије — и шта их је таквима учинило?

Активности и радни листови

✦ Примери тврдњи

- Практичне вештине више вреде од теоријског знања за данашњу радну снагу.
- Ученици средњих стручних школа треба да имају обавезне праксе током своје обуке.
- Ученици би требало раније у свом образовању да се специјализују за одређену каријеру.
- Униформе треба да буду обавезне у стручним школама.
- Ученици би требало да имају више утицаја у осмишљавању школског наставног плана.
- Друштвене мреже имају више позитивног него негативног утицаја на друштво.
- Вештачка интелигенција ће преузети већину људских послова у року од 20 година.
- Глобализација има позитиван утицај на локалне занате.

★ Савети и трикови

- Користите дебатне теме које су важне ученицима — стручне теме, теме из школског живота или друштвена питања.
- Одржите атмосферу подршке; нагласите да не постоје исправни или погрешни одговори.
- Побрините се да сваки ученик говори барем једном, макар и кратко.
- Имајте припремљена додатна питања да бисте укључили ћутљивије ученике.

✓ Оцењивање

- Пратите колико јасно ученици износе своје ставове и како их прилагођавају.
- Обратите пажњу на активно учешће: кретање, постављање питања и спремност да промене ставове.
- Искористите рефлексију да проверите да ли ученици могу да објасне зашто су одређени аргументи били убедљиви.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 2

Начин размишљања у дебати

Детаљнији увид у технике резоновања: хипотезе, сценарија и "низ питања зашто".

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Напредни

ГРУПА
16–25

◆ Циљеви учења

- Развијање логике и вештине аргументације.
- Савладавање технике формулисања хипотеза и изградњи низа закључивања.
- Побољшавање структуре аргумената.
- Вежбање критичког мишљења у контексту дебате.
- Критичко анализирање и оцењивање аргумената.

■ Материјали и алати

- Картице са хипотетичким сценаријима (погледајте списак сценарија).
- Радни листови 1–5 из додатка.
- Референтни материјали о индуктивном и дедуктивном закључивању.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Модел хипотетичког мишљења и закључивања

Хипотетичко мишљење (10 мин)

- Поделите картице са сценаријима. Ученици развијају могуће логичке низове.
- Пример: "Ако би био уведен универзални основни приход, шта би се променило економски и друштвено?"

Модел закључивања (5 мин)

- Увести индуктивно и дедуктивно закључивање, затим ланац "зашто" питања.

ГЛАВНИ ДЕО

25 мин.

Технике резоновања

Методe формирања хипотеза

- Водећа питања: шта — зашто — како.
- "Шта би се десило ако...?" за разматрање алтернативних сценарија.
- "Пет зашто" — постављање питања „зашто“ пет пута како би се дошло до основног узрока.

Практични примери

- Осмислите алтернативне сценарије (нпр. примена вештачке интелигенције у образовању).
- Анализирајте променљиве које утичу, мењају исходе.
- Процените директне и индиректне последице.

ВЕЖБА

35 мин.

Групни задатак: Менсплејнинг — патронизујуће објашњавање од стране мушкараца (mansplaining)

- Формирајте 4–5 група од по 4–5 ученика.
- Тема: динамика, утицај и стратегије супротстављања менсплејнингу.
- Свака група припрема: (а) "пет зашто", (б) три хипотетичка сценарија и (в) списак могућих контраргумената.
- Свака група представља свој рад у трајању од 5 минута; затим следи дискусија.

ЗАКЉУЧАК

15 мин.

Рефлексија

- Које су се стратегије показале корисним и које ученици планирају да поново користе?
- Где је процес закључивања запео — и како су тимови превазишли потешкоће?
- Шта ова вежба открива о начину како се аргументи граде?

Активности и радни листови

✦ Списак сценарија — картице

1. Универзални основни приход — економске и друштвене последице ("Пет зашто" + 3 директне + 3 индиректне последице).
2. Сви школски испити замењени практичним пројектима — анализирати променљиве, предности, и недостатке.
3. ВИ дијагностикујете болести боље од лекара — осмислити два алтернативна сценарија.

4. Забрана коришћења друштвених мрежа за особе млађе од 16 година — анализирати директне, индиректне и нежељене последице.
5. Четвородневна радна недеља — примените и дедуктивно и индуктивно закључивање.
6. Бесплатно универзитетско образовање — развијте "пет зашто" у пет корака.
7. Бесплатан јавни превоз у свим градовима — анализирајте кључне чиниоце и осмислите сценарије.
8. 100% обновљиви извори енергије у року од пет година — анализирати утицаје на економију, политику и запошљивост.

✦ Рубрика за оцењивање

- Логичка кохерентност: аргументи су структурирани, лако их је пратити. /10
- Дубина анализе: темељна, промишљена, добро поткрепљена. /10
- Контраргументи: јасно идентификовани и ефикасно размотрени. /10
- Оригиналност: креативан, јединствен приступ. /10
- Укупно: ____ / 40

★ Савети и трикови

- Користите критеријуме евалуације на видљив начин: логичку кохерентност, дубину анализе, предвиђање контраргументата, оригиналност.
- Подстакните групе да сваки корак бележе на флипчарт папиру како би ланци закључивања остали видљиви.
- Ако је време ограничено, спроведите само вежбу "пет зашто", она носи највећу вредност часа.

✓ Оцењивање

- Користите рубрику (Логичка доследност / Дубина анализе / Контраргументи / Оригиналност, бодовање од 0 до 10 за сваки критеријум).
- Опционални домаћи задатак: анализирајте стварну јавну дебату и мапирајте њену структуру закључивања.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 3

Разумевање врста тема у WSD

Препознајте и категоришите вредносне, политичке и чињеничне теме — и сазнајте шта свака врста захтева.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Почетни и средњи

ГРУПА
15–30

◆ Циљеви учења

- Разумевање три главне врсте тема у средњошколској дебати: вредносни, политички, чињенични.
- Идентификовање кључних карактеристика сваке врсте.
- Вежбање препознавања и категоризације тема.
- Развијање свести о аргументацији коју свака врста захтева.

■ Материјали и алати

- Бела табла или флипчарт.
- Штампани материјали са девет мешовитих тема (по три од сваке врсте).
- Маркери или оловке.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Утемељите питање

- Поставите питање: "Шта је дебатна тема?"
- Брз пример: упоредите вредносну тему ("Овај дом цени уметност више од науке") са политичком темом ("Овај дом би забранио једнократну пластику").

МИНИ
ПРЕДАВАЊЕ

Три врсте тема
Теме вредности

15 мин.

- О томе шта је добро, исправно, важно или праведно. Оне се односе на принципе, а не на поступке.
- Пример: Овај дом сматра да је слобода важнија од безбедности.

Политичке теме

- Предложити конкретан план деловања.
- Пример: Овај дом би забранио пушење на свим јавним местима.

Чињеничне теме

- Тврди да је нешто истинито или неистинито, уз фокус на доказе.
- Пример: Овај дом сматра да је климатска промена углавном изазвана људским деловањем.

ВЕЖБА

15 мин.

Сортирајте теме

- Поделите девет мешовитих тема; ученици их категоришу појединачно, а затим упоређују у паровима.
- Завршни разговор са целим одељењем: фокус на граничним случајевима и неслагањима.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Рефлексја

- Који тип је био најтеже препознат? Зашто?
- Како би се ваша стратегија разликовала за тему о вредности у односу на тему о политици?

Активности и радни листови

✦ Списак тема за ову врсту задатака

1. Овај дом сматра да друштвене мреже чине више штете него користи.
2. Овај дом би забранио продају енергетских пића малолетницима.
3. Овај дом сматра да је климатска промена највећа претња човечанству.
4. Овај дом би увео универзални основни приход.
5. Овај дом сматра да су стандарди лепоте друштвено конструисани.
6. Овај дом би укинуо смртну казну.
7. Овај дом сматра да је истраживање свемира расипање ресурса.
8. Овај дом би увео обавезну војну службу за све грађане.

9. Овај дом верује да ће вештачка интелигенција заменити већину људских радних места у наредних 20 година.

★ Савети и трикови

- Ако иста тема може да се тумачи у два правца, питајте која врста доказа је „јача“ — то обично одлучује.
- Држите картицу за брзи преглед видљивом: ВРЕДНОСТ = принцип, ПОЛИТИКА = акција, ЧИЊЕНИЧНО = доказ.

✓ Оцењивање

- Брза провера: дајте пет нових тема и замолиите ученике да означе сваку одговарајућом категоријом.
- Посматрајте тачност и самопоуздање ученика током вежбе сортирања.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 4

Дефиниције: Дефинисање теме

Тимови владе/пропозиције успостављају оквир теме, а тимови опозиције га оспоравају

ТРАЈАЊЕ

45 или 90 мин.

НИВО

Почетни

ГРУПА

Било која

◆ Циљеви учења

- Постављање основног оквира за аргументацију дебатног тима.
- Идентификовање нејасних или двосмислених термина у теми.
- Вежбање писања дефиниција које су праведне, прилагођене дебати и разумљиве.
- Препознавање манипулативне формулације — „изврдавање“ (weaselling) и учење како противничка страна може да их оспори.

■ Материјали и алати

- Листићи са одштампаним темама.
- Бела табла или флипчарт за примере у учионици.

Ток часа

МИНИ
ПРЕДАВАЊЕ

15 мин.

Зашто су дефиниције важне

- Пропозиција/влада треба да постави оквир садржаја дебате.
- Дефиниције су први задатак првог говорника на страни пропозиције/владе.
- Добра дефиниција је непристрасна, прилагођена дебати и разумљива просечно образованој публици.

Пример

- Тема: Овај дом би број женских чланова у управним одборима компанија повећао на 50%.
- Где? — ограничити на либералне демократије ако је потребно; немојте подразумевати да ће Иран или Саудијска Арабија усвојити ово.

- Ко спроводи? — обично националне владе и парламенти.
- Шта значи "обавезно"? — синоним за обавезујуће или предвиђено/прописано законом.

ВЕЖБА

10 мин.

Групне дефиниције

- Поделити листиће са темом. Ученици идентификују двосмислене термине.
- Свака група пише дефиницију од једне или две реченице која поштено поставља дебату.

ДИСКУСИЈА

20 мин.

Читање и дискусија

- Групе читају своју тему и дефиницију наглас.
- Одељење дискутује да ли је дефиниција праведна, рестриктивна или манипулативна.

Шта је рестриктивна дефиниција?

- Ограничавање теме тако да се расправа води само по једноставној основи (нпр. вођење дебате о женама у управним одборима искључиво у Скандинавији). Судије то кажњавају.

Активности и радни листови

✦ Списак тема — почетни ниво

- Овај дом верује да јавни превоз треба да буде бесплатан.
- Овај дом верује да у спорту има превише оглашавања.
- Овај дом верује да сви ученици треба да носе школску униформу.

✦ Списак тема — средњи ниво

- Овај дом верује да рекламе не би требало да буду усмерене на децу.
- Овај дом би евалуацију наставника учинио обавезном.
- Овај дом верује да је ЕУ модел за свет.
- Овај дом би снизио бирачки праг.

✦ **Списак тема — напредни ниво**

- Овај дом верује да социјална држава треба да се укине.
- Овај дом би ограничио извештавање медија о терористичким злочинима.
- Овај дом подржава квоте за жене у националним парламентима.

★ **Савети и трикови**

- Већина дефиниција треба да траје далеко мање од једног минута говорног времена — држите их кратким.
- Имајте припремљено неколико квалитетних тема које сте сами написали и које можете убацити ако ученици остану без идеја.
- Када опозиција оспори дефиницију, морају понудити замену, а не само протестовати.

✓ **Оцењивање**

- Да ли је ученик дефинисао најшире делове теме?
- Да ли је ученик истакао термине који би могли бити погрешно схваћени?
- Да ли је дефиниција створила јасну и праведну територију за обе стране?
- Да ли је дефиниција била разумна за просечно образовану публику?

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 5

Анализа теме

Разложите тему на конфликт, заинтересоване стране, утицаје и претпоставке пре него што напишете иједан аргумент.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

Ниво
Почетни—Средњи

ГРУПА
15–30

◆ Циљеви учења

- Оспособљавање наставника да ефикасно подучавају анализу дебатних тема.
- Идентификовање сукоба, заинтересованих страна и утицаја у било којој теми.
- Развијање критичког мишљења, структурираног закључивања и аргументације.

■ Материјали и алати

- Бела табла / флипчарт и маркери.
- Штампани примери тема из различитих области и нивоа сложености.
- Радни листови за анализу тема.
- Тајмер; слајдове са прегледом оквира.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Шта значи анализирати тему?

- Прођите кроз једноставну тему уживо: Овај дом би забранио пластику за једнократну употребу.
- Истакнути централни сукоб (животна средина наспрам практичности).
- Увести пет водећих питања која се користе кроз лекцију.

ВЕЖБА

Разврстајте по врсти теме

15 мин.

- Поделити мешовите теме; ученици их разврставају као вредносне, политичке или чињеничне.
- Кратак преглед: повежите врсту теме са врстом анализе коју захтева.

СТРУКТУРА

15 мин.

Сукоб – Заинтересоване стране – Утицаји – Контекст – Изводљивост

Сукоб

- Идентификовати кључни сукоб.

Заинтересоване стране

- Ко је погођен? Појединци, институције, животна средина.

Утицаји

- Последице за сваког заинтересованог актера, на кратак и дуг рок.

Контекст

- Културни, политички, друштвени контекст.

Изводљивост

- Да ли је ова тема реалистична?

ВЕЖБА

20 мин.

Групна анализа

- Доделите предложену тему (нпр. "Овај дом би смањио бирачки узраст на 16 година").
- Свака група одговара: Који се проблем решава? Ко има користи, а ко губи? Који су вероватни исходи?
- Наставник обилази и поставља додатна питања.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

20 мин.

Презентације група

- Свака група представља своју анализу (3 минута).
- Повратне информације се фокусирају на јасноћу и дубину.

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Закључак и питања и одговори

- Понављање кључних закључака. Потврдите да анализа претходи изградњи аргумената.

Активности и радни листови

✦ Вежба сортирања — списак мешовитих тема

- Овај дом сматра да друштвене мреже чине више штете него користи. (вредност)
- Овај дом би забранио продају енергетских пића малолетницима. (политика)
- Овај дом сматра да је климатска промена највећа претња за човечанство. (вредност)
- Овај дом би успоставио универзални основни приход. (политика)
- Овај дом верује да ће вештачка интелигенција заменити већину послова за 20 година. (чињенично)
- Овај дом би забранио тестирање на животињама за медицинска истраживања. (политика)

✦ Кратки квиз

1. Примарни циљ анализе тема: (а) памћење чињеница (б) идентификација конфликта, заинтересованих страна, утицаја (в) одређивање победника (г) категоризација сложености.
2. У теми "Овај дом би забранио пластику за једнократну употребу", ко је заинтересована страна? (а) Дивљи свет (б) Владе (в) Потрошачи (г) Сви наведени.
3. Вредносна тема се фокусира на: (а) акцију (б) уверења/принципе (в) чињенице (г) заинтересоване стране.

★ Савети и трикови

- Користите примере са којима се ученици могу повезати како бисте их постепено увели у сложеније теме.
- Постепено повећавајте сложеност како ученици стичу самопоуздање.
- Нагласите да у анализи нема "погрешних" одговора — само слабијих или јачих аргумената.

✓ Оцењивање

- Пратите учешће и ангажовање групе током вежби.
- Оцените квалитет представљених анализа тема.
- Користите кратки квиз у додатку да проверите разумевање.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 6

Истраживање за дебату: Кључне чињенице за убедљиве аргументе

45-минутна вежба у брзом проналажењу, оцењивању и представљању поузданих информација.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
15–30

◆ Циљеви учења

- Развијање истраживачких вештина усмерених на брзину и прецизност.
- Подстицање критичког мишљења о кредибилитету и релевантности извора.
- Грађење самопоуздања у јасном представљању налаза.
- Повезивање истраживања са темама релевантним за индустрију.

■ Материјали и алати

- Уређаји са приступом интернету (паметни телефони, таблети, рачунари).
- Тема дебате релевантна индустрији по групи (погледајте базу тема).
- Тајмер; флипчарт за сумирање резултата групног рада.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Зашто је истраживање важно

- Представите три стуба доброг истраживања: релевантност, кредибилност, јасноћа.
- Формирајте групе од 3–4 особе; доделите једну индустријску тему свакој групи.

ИСТРАЖИВАЊЕ

15 мин.

Пронађи и сакупи

- Свака група добија улогу: извиђач, особа која проверава чињенице, записничар.

- Наставник обилази, усмерава групе ка поузданим изворима и удаљава од лажних.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

20 мин.

Двоминутна презентација

- Свака група има 2–3 минута за презентацију: преглед теме, два кључна налаза, једно отворено питање.
- Кратко питање и одговор након сваког извештаја.

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Осврните се

- Шта је било најтеже у брзом истраживању?
- Како су групе одлучивале шта да укључе — а шта да избаце?

Активности и радни листови

✦ Списак тема релевантних за индустрију

- Аутоматизација и доступност радних места у производњи, малопродаји или здравству.
- Праксе одрживости у локалним предузећима.
- Учење занатских вештина у односу на образовање искључиво у учионици за каријерне исходе.
- Електрична возила и аутомобилска индустрија.
- Маркетинг на друштвеним мрежама за мала и средња предузећа.
- Каријере у обновљивој енергији за ученике средњих стручних школа.
- Обука заснована на виртуелној стварности у заваривању, здравству или авијацији.
- Брза мода и одрживе алтернативе у текстилу.

★ Савети и трикови

- Користите теме које се односе на стручним областима ученика ради већег ангажовања.
- Унапред припремите два или три поуздана почетна извора за групе којима је потребна помоћ.

✓ Оцењивање

- Да ли ученици равномерно деле задатке и ефикасно сарађују?
- Да ли су аргументи поткрепљени поузданим доказима?

- Пратите учешће током питања и одговора и рефлексије.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 7

Истраживање мишљења и грађење аргумената

Четири угла дебате — ученици кретањем износе, бране и прилагођавају ставове.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Почетни

ГРУПА
10–30

◆ Циљеви учења

- Развијање течности у изражавању ставова.
- Подстицање активног слушања и прилагодљивости.
- Грађење самопоуздања у одбрани или прилагођавању ставова.
- Увођење основа критичког мишљења и аргументације.

■ Материјали и алати

- Слободан простор за кретање.
- Пет ознака: У потпуности се слажем, Делимично се слажем, Неутрално, Делимично се не слажем, Уопште се не слажем.
- Тврдње релевантне за професије и животе ученика.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Поставите основу

- Објасните везу између ове активности и вештине дебатована.
- Формулишите принципе: критичко мишљење, активно слушање, прилагођавање.

ВЕЖБА 1

10 мин.

Изјава и кретање

- Прочитајте прву изјаву.
- Ученици се позиционирају код ознаке која одражава њихово мишљење.

- Питајте двоје или троје ученика са сваке позиције да објасне своје разлоге.
- Позовите све који су променили мишљење да промене позицију у соби.

ВЕЖБА 2

10 мин.

Напреднија тема

- Нова изјава; поновите циклус.
- Истакните све видљиве промене позиција и питајте зашто су променили мишљење.

ВЕЖБА 3

10 мин.

Тема са већим улогом

- Покрените коначну, захтевнију изјаву.
- Подстакните ученике да наведу један доказ у прилог свог става.

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Рефлексија

- Шта сте научили слушајући?
- Да ли је било тешко променити мишљење? Зашто?
- Подстакните отвореност ума и поштовање.

Активности и радни листови

✦ Примери тема

- Практичне вештине су данас вредније од теоријског знања.
- Ученици средњих стручних школа треба да имају обавезне праксе.
- Ученици би требало раније да се специјализују током свог образовања.
- У средњим стручним школама униформе треба да буду обавезне.
- Ученици би требало да имају веће право гласа у осмишљавању школског програма.
- Друштвене мреже имају више позитивних него негативних ефеката.
- Вештачка интелигенција ће преузети већину људских послова у року од 20 година.
- Глобализација има позитиван утицај на локалне занате.

★ Савети и трикови

- Изаберите изјаве које су ученицима важне — стручне теме добро функционишу.

- Нагласите да не постоје исправни или погрешни одговори.
- Побрините се да и тихи ученици добију реч, макар и накратко.
- Имајте припремљена додатна питања у случају да дискусија застане.

✓ Оцењивање

- Пазите колико јасно ученици формулишу ставове током кретања.
- Оцените учешће: да ли су се сви укључили?
- Обратите пажњу на промишљене коментаре током рефлексije.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 8

Логика у дебати

Структура аргумената, логичке грешке и начин оцењивања квалитета резоновања.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

Ниво
Почетни / рани средњи

ГРУПА
10–25

◆ Циљеви учења

- Разумевање механизма који стоје иза аргумената, примера и противаргумената.
- Коришћење механизма за грађење ефикасних аргумената и противаргумената.
- Процењивање логичке снаге различитих аргумената.

■ Материјали и алати

- Бела табла.
- Радни примери о друштвеним мрежама, школским униформама итд. (погледајте картицу активности).
- Одштампани критеријум за оцењивање аргумената.

Ток часа

УВОД

10 мин.

Шта чини аргумент убедљивим?

- Питајте ученике. Запишите одговоре на табли.
- Уведите кључни вокабулар: аргумент, премиса, пример, утицај.
- Сви заједно прођите кроз један обрађени пример.

ИСТРАЖИВАЊЕ

20 мин.

Механизми аргументације

- Мале групе (3–4) добијају задатак: Требало би да забранимо домаће задатке.
- Свака група бира један аргумент и тражи противаргументе.

- Цео час обрађују аргументе — наставник објашњава уобичајене логичке грешке како се појављују.

ГРАЂЕЊЕ

30 мин.

Конструишите и побијте

- Задатак: Требало би увести старосну границу за друштвене мреже.
- Распоредите ученике на за и против; 10 минута за писање аргумената.
- Упарите ученике из супротних табора; 10 минута за међусобно побијање.
- Цео разред: шта је чинило најјаче аргументе тежим за побијање?

ОЦЕНА

20 мин.

Оцените логичку снагу

- Презентовати 3–4 примера аргумената са убаченим проблемима (ад хоминем, лажна дихотомија, звук, ...).
- Одељење их оцењује користећи скалу у додатку.
- Дискутујте зашто скала разликује јаке од слабих аргумената.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Резиме

- Поновите аргумент, премису, пример, утицај.
- Сваки ученик пише једну реченицу о томе шта би следећи пут урадио другачије.

Активности и радни листови

✦ Примери аргумената — Школске униформе

За (лажна дихотомија)

- "Без униформи, ученици ће се неприкладно облачити или трошити време на моду" — игнорише реалне прописе облачења.

За (чист аргумент)

- "Униформе смањују видљиве социоекономске показатеље, чиме се смањује малтретирање везано за одећу."

Против (позивање на ауторитет)

- "Водећи психолози се слажу да униформе потискују индивидуалност" — ослања се на имена уместо на разлоге.

Против (избор аргумената по вољи)

- "Једна школа у Хамбургу није забележила побољшање, па униформе не функционишу" — генерализује на основу једног случаја.

✦ Систем бодовања аргумената

- Јасноћа теме (0–5)
- Снага доказа (0–5)
- Објашњење утицаја (0–5)
- Логичка кохерентност (0–5)
- Суочавање са контраргументима (0–5)
- Укупно: ____ / 25

★ Савети и трикови

- Наводите примере блиске стварном животу ученика — то побољшава ангажовање и памћење.

✓ Оцењивање

- Писмени аргументативни есеј на задату тему.
- Припремљен говор о унапред дефинисаном аргумену.
- Дебата у учионици оцењена по истом систему.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 9

Изградите свој аргумент

Четири дела сваког јаког аргумента: тема, објашњење, доказ, повезница.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Почетни

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Разумевање аргумента и зашто је он темељ дебате.
- Идентификовање четири главне компоненте јаког аргумента.
- Грађење оригиналног аргумента користећи те четири компоненте.

■ Материјали и алати

- Бела табла или пројектор.
- Примери аргумената одштампани или пројектовани.
- Радни лист за изградњу аргумената (погледајте додатак).
- Припремљене једноставне дебатне теме..

Ток часа

УВОД

5 мин.

Шта чини аргумент убедљивим?

- Поставите питање разреду. Затим објасните: у дебати је аргумент више од мишљења — он је промишљено конструисан.

МИНИ
ПРЕДАВАЊЕ

10 мин.

Четири дела

1. Тема (тврдња)

- Главна тема. Пример: Домаћи задаци треба да трају највише 30 минута дневно.

2. Објашњење

	- Зашто је ово тачно или важно? Пример: Превише домаћих задатака доводи до стреса и мање времена за одмор. 3. Докази - Чињенице, примери, стручно образложење. Пример: Студија СЗО из 2023. повезује више од сат времена домаћег рада са већим стресом код тинејџера. 4. Повезати са темом - Повежите аргумент са темом. Пример: Ограничавање домаћих задатака подржава добробит ученика — о чему се и ради у овој теми.
РАД У ГРУПАМА 15 мин.	Изградите аргумент - Групе од 2–4 особе. Свака група добија тему (нпр. Овај Дом би забранио домаће задатке). - Изградите један снажан аргумент користећи радни лист са четири дела. - Подстичите креативност, али проверите сваки део ради јасноће и релевантности.
ДИСКУСИЈА 10 мин.	Презентације група - Свака група чита свој аргумент наглас. - Кратак повратни коментар: Да ли је објашњење јасно? Да ли су докази убедљиви? Да ли је повезано?
ЗАКЉУЧАК 5 мин.	Резиме - Одељење наглас наводи четири дела. - Опционални додатак за крај: напишите аргумент у четири дела на тему "Треба забранити брзу храну у школама."

Активности и радни листови

✦ Радни лист — Изградите свој аргумент

- Тема: _____
- 1. Тврдња — ваша главна поента у једној реченици.
- 2. Објашњење — зашто је ово тачно или важно?
- 3. Доказ — која чињеница, пример или логика то потврђују?
- 4. Веза — како ово помаже вашој страни да победи?

- Коначни аргумент — напишите цео аргумент у једном пасусу.

★ Савети и трикови

- Користите теме из стварног живота — оне подстичу боље примере.
- Обојите сваки део на табли различитим бојама како бисте учврстили структуру.
- Обезбедите почетне фразе за слабије писце (нпр. "Један од разлога је...", "Ово је важно јер...").
- Учините четири дела аргумента навиком понављајући их на сваком наредном часу.

✓ Оцењивање

- Формативно посматрање током групног рада и презентација.
- Опциони завршни писани осврт.
- Повратне информације вршњака: "Шта је било најјаче у овом аргументу?"

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 10

Изградња плана: Модели у политичкој дебати

Проверени рецепт — Проблема → Узрок → Агент → Механизам → Цена — за било коју политичку тему.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Разумевање политичке теме и како се разликује од тема заснованих на вредностима и чињеницама.
- Идентификовање проблема којим се бави тема и дефинисање његових основних узрока.
- Грађење јасног, реалистичног модела са агентом, механизмом и ценом.

■ Материјали и алати

- Бела табла или флипчарт.
- Штампани радни лист са усмереним питањима.
- Скуп од 3–5 политичких тема за групни рад.
- Маркери и налепнице.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Зашто је за политичке теме неопходан модел

- Понављање: политичке теме предлажу акцију.
- Модел показује како ће тема заправо функционисати у пракси.

МИНИ
ПРЕДАВАЊЕ

Пет корака

Корак 1 — Проблема

10 мин.

- Који је проблем у тренутном стању? (нпр. загађење ваздуха, расипање хране).

Корак 2 — Узрок

- Зашто постоји? Шта га одржава?

Корак 3 — Агент

- Ко спроводи план? (Влада, школе, УН, ЕУ...)

Корак 4 — Механизам

- Шта ће тачно урадити? (Забранити, опорезовати, регулисати, субвенционисати...)

Корак 5 — Трошкови

- Колико то кошта — финансијски, друштвено, политички? Да ли је реалистично?

Радни пример

- Тема: Овај дом би забранио рекламирање брзе моде.
- Проблем: прекомерна потрошња штети животној средини. Узрок: агресивно оглашавање подстиче прекомерну куповину.
- Агент: државна медијска регулаторна тела. Механизам: забрана рекламирања брзе моде на телевизијским каналима и друштвеним мрежама. Цена: праћење + отпор индустрије.

РАД У ГРУПАМА

20 мин.

Изградите модел

- Групе од 3–4 особе, свака са по једном политичком иницијативом.
- Испуните радни лист: проблем → узрок → агент → механизам → цена.
- По избору: мини презентација сваког модела у трајању од 1 до 2 минута.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Осврните се

- Шта је било најтеже? Да ли сте се сукобили око проблема или узрока?
- Који је агент или механизам био најлакши за рад?

Активности и радни листови

✦ **Радни лист — Изградња модела**

- Тема: _____
- Корак 1 — Проблем: _____
- Корак 2 — Узрок(ци): _____
- Корак 3 — Агент: _____

- Корак 4 — Механизам: _____
- Корак 5 — Цена (финансијски / политички / социјални): _____

★ Савети и трикови

- Користите теме које заиста занимају ученике — забрану коришћења телефона, нездраву храну, школске униформе.
- Визуелизујте га: нацртајте низ на табли.
- Константно истичите изводљивост: "Да ли је ово реалистично? Ко би се томе успротивио?"
- Славите креативност, али наградите изводљивост.

✓ Оцењивање

- Неформално посматрање током групног рада.
- Опциони завршни писани осврт: "Шта чини модел јаким у дебати о политици?"
- Оцењивати јасноћу и логику током мини презентација.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 11

Грађење случаја

Од сјајних аргумената до кохезивног тимског плана — уз SPERM модел и кратке уводне изјаве.

ТРАЈАЊЕ

45 или 90 мин.

НИВО

Почетни

ГРУПА

било који

◆ Циљеви учења

- Постављање укупног оквира дебатног тима — не само аргумената, већ и редоследа, ознака и увода који користе.
- Распоређивање аргумената међу говорницима на начин који судије могу да прате.
- Писање уводне изјаве која представља план тима за мање од једног минута.

■ Материјали и алати

- Листићи са одштампаним темама.
- Празан радни лист за изградњу случаја за сваког ученика.

Ток лекције

МИНИ
ПРЕДАВАЊЕ

15 мин.

Шта је изградња случаја

- Судије оцењују аргументе и кохерентност — да ли тим има план?

Листа за проверу изградње аргументационе основе

- Шта желимо да постигнемо / одбранимо?
- Шта већ знамо? Шта треба да истражимо?
- Који аргументи подржавају који циљ?
- У ком редоследу их треба представити? Како ћемо означити сваки?
- Како изгледа наша уводна изјава?

Правило за расподелу говорника

- Први говорник: дефиниција + 2 аргумента. Други говорник: 1 аргумент + побијање. Трећи говорник: само побијање — без нових аргумената.

ВЕЖБА**10 мин.****Случај из теме**

- Поделити листиће са темом. Свака група припрема: аргументе, редослед, ознаке и уводну изјаву од 30–60 секунди.
- Подстичите категорије аргумената у SPERM стилу — друштвене, политичке, економске/етичке/еколошке, религијске, моралне.

ДИСКУСИЈА**20 мин.****Читање**

- Свака група чита своју уводну изјаву и скелет аргумената.
- Одељење процењује: да ли је најјачи аргумент изнет на почетку? Да ли су ознаке упечатљиве? Да ли увод указује на јасан план?

Активности и радни листови**✦ Радни лист за изградњу случаја**

- Тема: ____
- Зашто је ова тема релевантна? ____
- Предвиђени циљ(еви): ____
- Заинтересоване стране / агенти: ____
- Категорије аргумената које се користе (SPERM): ____
- Аргумент I (први говорник): ____
- Аргумент II (1. говорник): ____
- Аргумент III (2. говорник): ____
- Уводна изјава (30–60 секунди): ____

✦ Радни пример — "Овај дом верује да пушење треба забранити на јавним местима"**Отварање теме**

- "Пушење је широко прихваћено — али да ли би требало да буде? Да ли непушачи треба да ћуте док их странци терају да удишу дим? На аутобуским станицама, у ресторанима, на железничким станицама? Не. Данас ће предложена тема показати да је разумно ограничити места где пушачи могу да упале цигарету и да владе имају моралну дужност да заштите пореске обвезнике, радне грађане који стављају своје здравље на прво место."

Вероватне области аргументације

- Јавно здравље · трошкови здравствене заштите · дуговечност · индивидуални избор у друштву · штета по непушаче · трагедија заједничких добара · утицај на животну средину (опушци).

★ Савети и трикови

- Супротно интуицији, али доказано: почните са својим најјачим аргументом. То противницима даје више за размишљање, али сигнализира самопоуздање.
- Дајте сваком аргументу кратку, упечатљиву ознаку како бисте могли да их нагласите у говорима ("слобода избора", "јавно здравље", "животна средина").
- Уводне изјаве служе за постављање структуре, а не за детаље. Суштину оставите за аргументе.

✓ Оцењивање

- Да ли су ученици предложили важеће, релевантне аргументе?
- Да ли су аргументе означили прецизним кључним речима?
- Да ли су најјачи аргумент ставили на прво место?
- Да ли се аргументи међусобно доследно повезују?
- Постоји ли јасна свеобухватна идеја, садржана у уводној изјави?

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 12

Побијање

Низ побијања — 30-минутна вежба у брзим, фокусираним и вредним контраргументима.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
10–20

◆ Циљеви учења

- Ефикасно побијање аргумената под временским притиском.
- Унапређивање активног слушања — ученици морају да одговоре на конкретне тврдње својих вршњака.
- Вежбање аргументације и побијања у једном циклусу.

■ Материјали и алати

- Листа аргумената за дебату (припремљена унапред или смишљена током прикупљања идеја).
- Тајмер или стоп-сат.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Шта је побијање

- Дефинишите побијање; прикажите уобичајене слабости (недостатак доказа, грешке, генерализације).
- Објасните правила низа побијања.

ПОСТАВКА

5 мин.

Формирајте низ

- Формирајте групе (или низ за цело одељење).
- Дајте сваком ученику изјаву са аргументима.
- Редослед: ученик 1 износи аргумент; ученик 2 побија ученика 1, а затим износи свој; ученик 3 побија ученика 2; и тако даље.

ВЕЖБА

30 мин.

Изведите вежбу

- Корак 1 — Ученик 1 презентује тврдњу/аргумент (1–2 минута).
- Корак 2 — Ученик 2 наводи слабост, објашњава је, затим износи свој аргумент (2–3 минута).
- Корак 3 — Ученик 3 побија ученика 2 и излаже свој став.
- Наставите док сви не изнесу своје мишљење. Дозволите кратке паузе за припрему од 30 секунди по потреби.

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Рефлексја

- Да ли је било теже побијати или градити? Зашто?
- Који су аргументи били најјачи и шта их је таквима чинило?

Активности и радни листови

✦ Примери аргумената за покретање низа

- Климатске промене су најкритичније глобално питање нашег доба.
- Ресторани брзе хране треба да буду забрањени у близини школа.
- Платформе друштвених мрежа треба строже да регулишу лажне вести.
- Рад са скраћеним радним временом током школовања чини ученике одговорнијим.
- Финансијска писменост треба да буде обавезан школски предмет.
- Мобилни телефони би требало да буду дозвољени у учионицама у образовне сврхе.

★ Савети и трикови

- Користите познате теме. Ангажовање је важније од новине.
- Инсистирајте на поштовању и на конструктивном побијању — фокусирајте се на аргумент, а не на особу.

✓ Оцењивање

- Да ли ученици активно учествују, и у побијању и у изградњи?
- Да ли су слабости идентификоване конкретно, а не нејасно?
- Како су ученици промислили о свом наступу?

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 13

Питања у дебати

Питања за појашњење, питања која указују на логичке грешке и унакрсно испитивање.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Напредно

ГРУПА
12–20

◆ Циљеви учења

- Савладавање напредне технике постављања питања у дебатама.
- Постављање стратешких питања (POI).
- Идентификовање и разобличавање логичких грешака кроз циљана питања.
- Усавршавање критичке анализе и побијања.

■ Материјали и алати

- Картице са стимулативним питањима (погледајте Радни лист 1).
- Картице о логичким грешкама (Радни лист 2).
- Табела за процену питања (Радни лист 3).
- Листа за проверу анализе дебате (Радни лист 4).

Ток часа

УВОД

15 мин.

Стимулативна питања и врсте питања

Рад у паровима (5 мин)

- Поделите картице. Сваки пар одговара на питање, затим поставља додатно питање да би појаснио или изазвао.

Мини лекција (10 мин)

- Представити типове питања: POI (за јасније дефинисање), питања за разјашњење, истраживачка питања, питања за побијање.

ЦЕНТРАЛНИ
ДЕО

25 мин.

Стратегија POI и разобличавање логичких грешака

- Стратешко време: када, колико често и зашто нудити POI.
- Како POI функционишу у WSD: нуде се у периоду од 1–7 минута, никада током заштићеног времена.
- Добра пракса: сваки говорник опозиције износи 2–3 примедбе; говорници прихватају 1–2.
- Покажите како добро формулисани POI откривају генерализације, нападе на личност, лажну узрочност и лажне дилеме.

ВЕЖБА

35 мин.

Дебата у улогама

- Тема: Да ли жене заиста имају једнаке могућности као радна снага?
- Сваки ученик припрема три примера погрешних закључака и идентификује потенцијалне грешке.
- Организујте симулацију дебате; ученици оцењују POI према смерницама за оцењивање.

ЗАКЉУЧАК

15 мин.

Рефлексција

- Где је испитивање било успешно — где је запело?
- Које ћете технике наставити да користите? Опциони домаћи задатак: анализирајте стварну дебату и напишите извештај о стратегијама постављања питања.

Активности и радни листови

✦ Шпил картица са логичким грешкама

Преурањена генерализација

- Уочите: апсолутне речи (сви, нико, увек, никада) без свеобухватних доказа.
- Питање: "Можете ли да обезбедите статистику која то доказује за све младе људе?"

Ад хоминем

- Препознајте: аргумент се фокусира на особу, а не на тврдњу.
- Питање: "Да ли недостатак директног искуства заиста поништава логику аргумента?"

Лажна узрочност (post hoc)

- Препознајте: претпоставља да је А узроковало Б јер је А дошло прво.
- Питање: "Који други фактори су могли утицати на ваш учинак?"

Лажна дилема

- Препознајте је: "или...или" која искључује средњи пут.
- Питање: "Постоје ли положаји између потпуног прихватања и потпуног одбијања?"

✦ Смернице за процену POI

- Прецизност — јасно, конкретно, добро формулисано.
- Краткоћа — концизан и ефикасан.
- Стратешки утицај — слаби аргумент или открива противречност.
- Аргументативна исправност — логички важећа, поштује правила дебате.
- Временски тренутак — изнето у стратешки погодном тренутку.
- Релевантност — директно се везује за тему о којој се расправља.

★ Савети и трикови

- Ефикасна питања су кратка (максимално 15 секунди), конкретна, добро временски одређена и организована.
- Избегавајте нагомилавање питања — фокусирајте се на једну тачку.
- Питања постављајте са поштовањем и чврстим ставом — POI врше притисак, не вређају.

✓ Оцењивање

- Смернице за процену POI: прецизност, сажетост, стратешки утицај, утемељеност, временски тренутак, релевантност (1–4 за сваку, укупно /24).
- Листа за проверу анализе дебате за преглед целе дебате.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 14

Јавно наступање у дебати

Говор који убеђује — структура, презентација и управљање тремом која прати и једно и друго.

ТРАЈАЊЕ
120 мин.

НИВО
Почетни

ГРУПА
12–25

◆ Циљеви учења

- Развијање ефикасне комуникационе вештине.
- Побољшавање логичке структуре аргументативних говора.
- Савладавање основа невербалне комуникације.
- Стицање вештине за ношење са тремом при јавном наступу.

■ Материјали и алати

- Штоперица.
- Видео снимци вештих говорника.
- Табела за евалуацију завршне вежбе.

Ток лекције

УВОД

20 мин.

Импровизација

Фаза 1 (10 мин)

- Сваки ученик држи једноминутни говор на задату тему — без истраживања, само убеђивање.
- Теме обухватају друштвена, етичка и еколошка питања (погледајте картицу активности).

Фаза 2 (5 мин)

- Кратка заједничка анализа — шта је успело? Шта би могло боље?

Фаза 3 (5 мин)

- Разговарајте о потешкоћама: када сте се осећали најсигурније или најнесигурније?

ЦЕНТРАЛНИ
ДЕО

35 мин.

Структура говора

Класична структура

- Увод — аргументација — закључак.

Занимљиве уводне формулације

- Провокативно питање. Лична анегдота. Изненађујући статистички податак.

Изградња теме

- Јасноћа. Концизност. Формалан, али приступачан језик. Доза лагане интелектуалне провокације.

Привлачење пажње

- Непосредан контраст. Метафора. Аргументативни парадокс.

Конкретизација концепата

- Примери. Сценарији. Искусствено приповедање.

ПРЕДАВАЊЕ

45 мин.

Невербална комуникација и ношење са тремом

- Непосредна близина — простор, положај тела, покрети руку, контакт очима.
- Емоционална контрола — технике дисања, темељна припрема.
- Вежба: симулације говора са повратном информацијом о невербалном понашању.
- Погледајте и анализирајте 3–5 минута излагања одличног говорника.

ЗАКЉУЧАК

20 мин.

Мини говор и рецензија вршњака

- Сваки ученик припрема једноминутни говор на контроверзну тему.
- Вршњаци оцењују према предвиђеној скали: јасноћа, кохерентност, ефикасност, контрола невербалне комуникације.

Активности и радни листови

✦ Теме за спонтано говорење

Друштвени

- Да ли технологија побољшава или погоршава људске односе?
- Да ли су друштвене мреже алати за повезивање или изолацију?
- Да ли формално образовање припрема младе за рад?

Етичке

- Да ли би цивилна служба требало да буде обавезна за младе?
- Да ли је вештачка интелигенција претња или потенцијал?
- Да ли би употреба паметних телефона међу ученицима требало да буде ограничена?

Животна средина

- Да ли би градови требало да буду у потпуности пешачки?
- Да ли конзумација меса значајно утиче на климатске промене?
- Да ли је нуклеарна енергија одрживо решење?

★ Савети и трикови

- Самопоуздање расте кроз припрему. Укључите пробу у задатак.
- Користите видео — чак и камеру на телефону — како би ученици могли једном да се виде.
- Рано наградите храброст. Први покушај је увек најстрашнији.

✓ Оцењивање

- Користите горе наведену скалу оцењивања са четири критеријума.
- Опционални домаћи задатак: анализирајте јавни говор и напишите кратак извештај о његовим техникама.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 15

Управљање временом у дебати

Паметно распореди време за припрему, организуј свој говор и остани миран под временским притиском.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

Ниво
Средњи

ГРУПА
8–12

◆ Циљеви учења

- Разумевање зашто је управљање временом важно и при припреми и при излагању.
- Ефикасно распоређивање времена за изградњу аргумената, противаргумената и резимеа.
- Одржавање јасноће под временским притиском.

■ Материјали и алати

- Тајмер по групи.
- Претходно припремљене теме за дебату.
- Радни листови за израду нацрта говора и расподелу времена.
- Бела табла за групне дискусије.

Ток часа

УВОД

10 мин.

Зашто је управљање временом важно

- Организујте час, поделите циљеве, поставите очекивања.

ДИСКУСИЈА

15 мин.

Уобичајени изазови

- Најтежи део припреме? Да ли сте икада остали без времена усред говора?
- Запишите заједничка искуства на табли.

ВЕЖБА 1

25 мин.

10-минутна вежба за припрему

- тема: Овај дом сматра да друштвене мреже чине више штете него користи.
- Фаза 1 (3 мин) — прикупљање идеја: свака идеја, без филтрирања.
- Фаза 2 (3 мин) — изаберите 2–3 најјача аргумента.
- Фаза 3 (4 мин) — нацрт говора (увод, разрада, закључак).
- Рефлексија (5 мин): шта је успело, шта није.

ВЕЖБА 2

25 мин.

Време трајања говора

- Тема: Овај дом би забранио брзу моду.
- Сваки учесник одржава двоминутни говор: увод 30 секунди, главне тачке 60 секунди, закључак 30 секунди.
- Користите тајмер.
- Повратне информације вршњака и тренера о коришћењу времена и јасноћи говора.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Савети и следећи кораци

- Поставите приоритете током припреме.
- Вежбајте говоре са тајмером док ограничења не постану инстинктивна.
- Останите мирни — јасноћа под притиском је циљ.

Активности и радни листови

✦ Примери тема — погодни за стручно образовање

- Овај дом верује да туризам треба регулисати како би се заштитиле локалне заједнице и животна средина.
- Запослени у угоститељству заслужују веће плате.
- Овај дом би дао предност електричним аутомобилима у обуци за поправку и одржавање.
- Овај дом би учинио финансијску писменост обавезном у стручним школама.
- Овај дом верује да одрживе праксе треба да буду обавезне у угоститељству.
- Овај дом би ограничио број туриста у градовима како би се спречила пренатрпаност.
- Овај дом верује да савремено рачуноводство треба да се фокусира на утицај на животну средину.
- Овај дом би учинио обуку за корисничку подршку обавезном у образовању у угоститељству.

✦ Радни лист за расподелу времена

- Прикупљање идеја — 3 мин — резултат: ____ — белешке: ____
- Избор аргумената — 3 мин — резултат: ____ — белешке: ____
- Нацрт говора — 4 мин — резултат: ____ — белешке: ____
- Говор: увод 30с • главне тачке 60с • закључак 30с.

★ Савети и трикови

- Увек вежбајте са тајмером; ослањање на инстинкт доводи до тога да триминутне говоре изводите у двоминутним интервалима.
- Направите личну стандардну организацију говора на коју се можете ослонити у стресним ситуацијама.

✓ Оцењивање

- Пратите поштовање времена у вежбама.
- Повратне информације вршњака о ефикасном коришћењу времена.
- Листа за самооцену након сваке вежбе.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 16

Суђење у дебати

Оцењивати поштено, давати конкретне повратне информације и остати објективан чак и када се расправе заоштре.

ТРАЈАЊЕ

90 мин.

НИВО

Средњи–Напредни

ГРУПА

10–20

◆ Циљеви учења

- Разумевање критеријума који се користе за оцењивање дебате: аргументација, излагање, стратегија.
- Доношење праведних, објективних одлука при оцењивању.
- Давање конструктивних, практичних повратних информација дебатерима.

■ Материјали и алати

- Радни лист са критеријумима за оцењивање.
- Пример снимка дебате (3–4 минута).
- Штампани образац за повратне информације.
- Тајмер.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Зашто је суђење важно

- Представите објективност као вештину. Истакните утицај повратних информација на лични развој дебatera.

ДИСКУСИЈА

15 мин.

Четири кључна критеријума

- Аргументација — квалитет, јасноћа, релевантност.

- Побијање — колико добро дебатар одговара на противничке аргументе.
- Презентација — јасноћа, интеракција, убедљивост.
- Стратегија — коришћење времена, структура, доношење одлука.

ВЕЖБА 1

20 мин.

Гледајте и оцените

- Покажите 3–4-минутни исечак из дебате.
- Сваки учесник оцењује аргументацију, стил и стратегију на скали од 1 до 5 користећи радни лист.
- Групна рефлексija: шта је било најтеже оценити? Где су се оцене разликовале?

ВЕЖБА 2

25 мин.

Конструктивна повратна информација

- Прођите кроз шаблон за повратне информације (позитивне стране → побољшања → предлози).
- Сваки учесник пише повратне информације дебату са снимка.
- Поделите по једну повратну информацију — дискутујте и конкретизујте.

МИНИ ДЕБАТА

15 мин.

Вежбајте оцењивање

- Водите мини дебату од 6–8 минута (нпр. "Овај дом сматра да школе треба да укину испите").
- Наизменично преузимајте улогу судија; дајте повратне информације према радном листу.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Резиме и питања и одговори

- Подстакните: раздвојите лична мишљења од оцењивања, останите мирни, користите конкретне примере, балансирајте између похвале и конструктивне критике.

Активности и радни листови

✦ Радни лист са критеријумима за оцењивање

Аргументација и побијање

- Квалитет аргумената (1–5).

- Ефикасност побијања (1–5).

Стил

- Излагање — јасноћа, ангажовање, убедљивост (1–5).
- Језик и тон (1–5).

Стратегија

- Коришћење времена (1–5).
- Структура и организација (1–5).
- Укупне стратешке одлуке (1–5).

✦ Шаблон за повратне информације

- Шта је добро урађено — конкретни примери добро изведених делова.
- Простор за унапређење — конкретни аспекти (квалитет противаргумената, изношење, развој аргумената).
- Предлози за побољшање — конкретне кораке (нпр. "вежбајте други аргумент са тајмером").

★ Савети и трикови

- Будите објективни — раздвојте "шта бих ја заступао" од "шта је добро образложено".
- Останите мирни под притиском — жестоке дебате захтевају смирене судије.
- Користите конкретне примере у повратним информацијама. "Ваша реплика је била слаба" је бескорисно. "У 4. минути нисте одговорили на аргумент о слободи" је одличан пример.
- Уравнотежите позитивност и конструктивност — мотивација и јасноћа заједно.
- Вежба доводи до савршенства. Гледајте дебате ван часа да изоштрите способност уочавања квалитетне аргументације.

✓ Оцењивање

- Формативно — посматрање како учесници примењују критеријуме.
- Рецензија вршњака — ученици оцењују међусобно суђење.
- Самооцењивање на крају сесије.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 17

Како креирати пословни план

Од идеје до конкретног плана: проблем, решење, циљна група, ресурси, трошкови, приходи.

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Почетни–средњи

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Разумевање пословног плана и зашто је он важан.
- Идентификовање проблема или тржишне потребе којој пословни план одговара.
- Развијање кључних елемената пословног плана: производ/услуга, циљна група, ресурси, трошкови, приходи.
- Презентовање и одбрана плана пред другима.

■ Материјали и алати

- Бела табла или флипчарт.
- Радни лист са питањима (или свеске).
- Два или три кратка примера пословних планова.
- Маркери и налепнице.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Зашто је план важан

- Пословни план претвара идеју у реалистичан пројекат.
- Формулишите га као мост који води од маште до акције.

МИНИ
ПРЕДАВАЊЕ

Три корака писања плана

Корак 1 — Идентификовати потребу

10 мин.

- Који јаз или проблем постоји на тржишту?

Корак 2 — Дефинишите решење

- Који производ или услугу нудите? Како он решава проблем?

Корак 3 — Изградите план

- Циљна група: за кога је производ намењен?
- Ресурси: шта вам је потребно (људи, простор, материјали, знање)?
- Трошкови и приходи: колико кошта, како зарађујете?

Радни пример

- Проблем: ученици немају приступачне, здраве грицкалице у близини школе.
- Решење: мали школски снек-бар — сендвичи и смутији.
- План: циљна група — ученици/наставници; ресурси — двоје ученика-продаваца, простор школе, састојци; трошкови/приходи — 200 € за покретање, 1–2 € по залагају.

РАД У ГРУПАМА

20 мин.

Саставите план

- Групе од 3–4 особе са радном листом и кратким упутством.
- Изаберите проблем (или узмите додељену идеју: фризерски салон, ИТ подршка, еколошки производ).
- Дефинишите производ/услугу, циљну групу, ресурсе, трошкове/приходе.
- Опционо: презентација од 1–2 минута.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Рефлексја

- Шта је било најтеже у плану?
- Да ли сте се сложили око циљне групе и ресурса?
- Да ли је ваш план био реалан и остварљив?

Активности и радни листови

✦ Радни лист — Израда пословног плана

- Пословна идеја: ____
- Корак 1 — Потреба / проблем: ____
- Корак 2 — Производ / услуга: ____
- Корак 3 — Циљна група: ____
- Корак 3 — Ресурси: ____

- Корак 3 — Трошкови и приходи: _____

★ Савети и трикови

- Користите примере из професија ученика: угоститељство → кетеринг, ИТ → развој апликација, механика → сервис аутомобила, туризам → вођене туре.
- Визуализујте план као низ: Проблем → Решење → Циљ → Ресурси → Трошкови/Приходи.
- Запитајте се: "Да ли је ово заиста могуће спровести?" — славите креативност, али наградите изводљивост.

✓ Оцењивање

- Неформално посматрање током групног рада.
- Опциона завршна дискусија: "Који је најважнији елемент пословног плана и зашто?"
- Оцењивати јасноћу и логику током презентација.

ДЕБАТА • ОБА НИВОА

ДЕБАТНА ЛЕКЦИЈА 18

Израда пословног плана: Проширена радионица

Анализа тржишта, SWOT, маркетинг и презентација у стилу Shark Tank-а за 90 минута.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Разумевање свих основних компоненти пословног плана.
- Спровођење основне анализе тржишта и конкуренције.
- Примењивање SWOT анализе за процену снага и ризика.
- Осмишљавање једноставне маркетиншке стратегије.
- Процењивање буџета, трошкова и прихода.
- Презентовање плана у кратком временском интервалу.

■ Материјали и алати

- Бела табла или флипчарт.
- Проширен радни лист (SWOT, шаблон буџета).
- 2–3 примера пословних планова.
- папир формата А3, налепнице, маркери, тајмер.

Ток часа

УВОД

10 мин.

Уводне вежбе и поставка

- Кратка анкета: да ли сте икада желели да започнете мали бизнис?
- Прођите кроз структуру: Проблем → Решење → Тржиште → Конкуренција → SWOT → Маркетинг → Буџет.

МИНИ
ПРЕДАВАЊЕ

15 мин.

Пет стадијума писања плана

Потреба тржишта

- Зашто је ова идеја важна?

Конкуренција

- Ко још ради ово? Како се ви разликујете?

SWOT анализа

- Снаге, слабости (унутрашње); могућности, претње (спољашње).

Маркетинг

- Како ће људи сазнати за то?

Буџет

- Трошкови у односу на очекиване приходе, у простим бројевима.

Радни пример — Еколошки смути бар у близини школе

- Проблем: ученици немају приступачна, здрава пића.
- Конкуренција: кафићи продају заслађена газирана пића.
- SWOT: здраво/модерно/приступачно; мали буџет; растуће интересовање за фитнес; кафићи могу да преузму идеју.
- Маркетинг: постери у школи, приче на Инстаграму, попусти за ученике.
- Буџет: 300 € за покретање; 1 € по смутију.

РАД У ГРУПАМА

35 мин.

Саставите план

- Групе од 3 до 5 особа са изабраном или додељеном идејом: ИТ подршка, школска пекара, поправка бицикала, приватни часови, еколошка продавница, итд.
- Попуните проширени радни лист корак по корак.
- Наставник обилази; помаже групама које се заглаве приликом израде бројева или анализе.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

20 мин.

Кратка презентација

- Свака група излаже 3 минута.
- Подстицати употребу реквизита: плаката, слогана, скице.
- По избору: другови из разреда и наставник глуме инвеститоре и постављају по једно или два питања по презентацији.

ЗАКЉУЧАК

Рефлексција

10 мин.

- Које су идеје деловале најреалистичније?
- Који део је био најтежи — SWOT, буџет, маркетинг?
- Завршетак: планирање значи припрему за стварне изазове и показивање зашто је ваша идеја вредна подршке.

Активности и радни листови

✦ Проширен радни лист

- Пословна идеја: ____
- 1. Проблем / потреба: ____
- 2. Производ / услуга: ____
- 3. Циљна група: ____
- 4. Ресурси: ____
- 5. Конкуренција: ____
- 6. SWOT — Снаге / Слабости / Могућности / Претње: ____
- 7. Маркетиншка стратегија: ____
- 8. Буџет — трошкови и приходи: ____

★ Савети и трикови

- Прилагодите примере стручним областима ученика (кетинг, развој апликација, аутомобилске услуге, вођене туре).
- Нагласите практично и реалистично размишљање. Узбуђење је одлично; бројеви су важнији.
- Држите презентације кратким и динамичним — то одражава како функционишу стварне презентације.

✓ Оцењивање

- Неформално — посматрање групног рада и презентација.
- Повратне информације вршњака након сваке презентације: једна позитивна, једна препорука за побољшање.
- Опционални домаћи задатак — извештај на једној страници о плану групе.

Тематски наставни планови

Овај одељак садржи детаљне часове дебате написане око савремених друштвених, грађанских, економских и културних питања која обликују животе ученика и њихове улоге као активних грађана. Примарни циљ је развој грађанских компетенција уз јачање критичког размишљања и комуникације кроз методе засноване на дебати.

Часови обухватају грађанско образовање, демократско учешће, људска и лична права, медијску писменост, дигиталну одговорност, родну равноправност, разноликост и инклузију, европско држављанство, предузетништво и утицај технологије на друштво и свет рада. Кроз ове теме ученици развијају:

★ Вештине које се развијају кроз тематске часове

- Критичко и аналитичко размишљање
- Медијска и информациона писменост
- Процена аргумената и провера чињеница
- Етичко закључивање и узимање у обзир туђе перспективе
- Дијалог уз поштовање и активно слушање
- Емпатија, инклузија и друштвена одговорност
- Доношење одлука и решавање проблема
- Јавно говорење и структурирано изражавање мишљења

Иако је фокус на тематском садржају, све лекције користе дебатну методологију — структурирану дискусију, изградњу аргумената, побијање, постављање питања, игре улога и мини дебат — како би ученици активно обрађивали сложена питања, уместо да пасивно примају информације.

Сваки час је осмишљен за наставу од 45 или 90 минута. Слободно прилагођавајте: скратите или проширите активности, пребаците задатке за домаћи или распоредите час на више термина.

Тематске лекције могу се користити самостално или у комбинацији са дебатним лекцијама из основног или напредног програма.

Грађанско образовање у школама треба да буде обавезан предмет

Тематска област: Грађанска писменост. Дебата у трајању од 90 минута заснована на истраживању, изграђена око улоге грађанског образовања.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи–напредни

ГРУПА
10–20

◆ Циљеви учења

- Развијање јаке аргументације и вештина јавног наступа у вези са грађанским образовањем.

■ Материјали и алати

- Паметна табла или пројектор за дигиталне презентације.
- Приступ онлајн истраживању — чланци и студије случаја.
- Дигитални материјали за структуру дебате и рубрику.
- Преносиви тајмер или апликација за одбројавање.
- Свеске за прикупљање идеја и белешке.

Ток часа

ЗАГРЕВАЊЕ

15 мин.

Дефинишите и гласајте

- Загревање (5 мин): ученици дефинишу грађанско образовање у једној реченици и презентују.
- Групна дискусија (5 мин): зашто је грађанско образовање важно у друштву? Користите личне примере.
- Анкета и тимови (5 мин): "Грађанско образовање треба да буде обавезан предмет." Организујте дигиталну анкету, затим формирајте тимове за и против.

ПРИПРЕМА

20 мин.

Истраживање и аргументи

- Онлајн истраживање (10 мин): чињенице, студије случаја, мишљење стручњака које подржава вашу страну.
- Структура (5 мин): 3–5 јаких аргумената са уводом, доказима, контраргументима и закључком.
- Улоге и стратегија (5 мин): доделите улоге главног говорника, помоћних говорника, говорника за побијање и завршне говорнике; предвидите другу страну.

ОСНОВНА ПРАВИЛА

10 мин.

Формат и правила понашања

- Формат: 2 мин уводног излагања → 3 мин главних аргумената → 2 мин реплика → 2 мин завршна реч.
- Правила понашања: поштовање супротних ставова, без прекидања, без одступања од теме.
- Именовати мерача времена и судије; поделите листове са скалом.

ДЕБАТА

30 мин.

Водите дебату

- Уводне изјаве (укупно 4 мин.).
- Главни аргументи (12 мин укупно).
- Круг реплика (8 мин укупно).
- Завршне речи (4 мин укупно).
- Судије разматрају; они који нису у дебати размишљају (2 мин).

ЗАКЉУЧАК

15 мин.

Рефлексја

- Дискусија у одељењу: који су вас аргументи убедили и зашто?
- Повратне информације вршњака: јасноћа, излагање, докази.
- Писмени осврт: шта сте научили о дебати, јавном говору и грађанском образовању?

★ Савети и трикови

- Подстичите примере из стварног живота и статистику.
- Поставите чврста правила: без прекидања, без личних напада.
- Понудите почетне фразе за ученике који се заглаве приликом изношења аргумената.
- Понудите мале подстицаје — најбољи говорник, убедљиви аргумент.

- Додајте мултимедију (видео записе, исечке из вести) да бисте повећали ангажовање.
- Организујте вежбање пре главне дебате како бисте смањили трему.
- Дозволите ученицима да у другом кругу промене стране како би видели обе перспективе.

✓ Оцењивање

- Јасноћа и организација (20%) — логичан ток.
- Докази и подршка (20%) — чињенице, примери, поуздани извори.
- Побијање и контрааргументи (20%) — директност и ефикасност.
- Вештине јавног наступа (20%) — самопоуздање, артикулација, контакт очима, пројекција гласа.
- Ангажовање и тимски рад (20%) — сарадња и активно учешће.

Забрана аутомобила у историјском центру

Тематска област: Грађанска писменост. Мини дебата вођена о урбанистичком планирању, одрживости и квалитету живота.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

Ниво
Почетни ниво

◆ Циљеви учења

- Заузимање става о животном грађанском питању — историјском центру без аутомобила.
- Повезивање урбанистичког планирања, одрживости и квалитета живота.
- Коришћење напредне технике испитивања и POI.
- Идентификовање и разобличавање логичких грешака у дискусији.
- Развијање вештина критичке анализе и побијања.

■ Материјали и алати

- Материјали за учеснике о политици урбане мобилности и студијама случаја.
- Ресурси за проверу чињеница (Google Scholar, извори вести о политикама забране аутомобила).
- Референтна картица о логичким грешкама.
- Образац за праћење

Ток лекције

УВОД

15 мин.

Постављање оквира

- 5 мин активност: ученици проверавају тврдње о забрани аутомобила користећи Google Scholar / сајтове са вестима.
- 10 мин мини лекције о типовима питања: питања о тачкама интересовања (POI), разјашњавања, истраживачка питања, побијање.
- Користите стварне примере из парламентарних или телевизијских дебата.

ЦЕНТРАЛНИ
ДЕО

25 мин.

Стратегија POI

- Стратегијско временско одређивање: када, колико често и зашто понудити POI.
- Концизне примедбе које слабе противника, откривају противречности или уводе нове перспективе.
- Примери: питање које открива логичку грешку; захтев за појашњењем; намерна провокација.
- Како POI откривају пренагљене генерализације, нападе на личност, лажну узрочност и лажне дилеме.

ИГРА УЛОГА

35 мин.

Симулирана дебата: забрана аутомобила

- Тема: "Градоначелник жели да забрани аутомобиле у историјском центру."
- Сваки ученик припрема 3 примера погрешних закључака и идентификује 2 потенцијалне грешке.
- Примери зона само за пешаке које треба узети у обзир: Пијаца дел Дуомо, Римски Колисеум, Папска палата (Авињон), Прадо, Лувр.
- Обратите пажњу на грешке: "забрана аутомобила ће побољшати путовање сваког туриста" (преурањена генерализација); чистије улице прошлог лета = забрана је успела (лажна узрочност); нападање градоначелника уместо политике (ad hominem).

ЗАКЉУЧАК

15 мин.

Рефлексција

- Изазови у испитивању: неодређеност, отпор према променама, пристрасност, недостатак података.
- Шта је функционисало: разјашњавајућа питања, активно слушање, истраживање детаља.
- Свесност: формулисање питања, слушање скривених претпоставки.
- Опционални домаћи задатак: анализирајте стварну дебату и извештајте о стратегијама постављања питања.

★ Савети и трикови

- Формулишите питања неутрално; "Шта мислите о..." је боље од "Зар се не слажете да...".
- Обратите пажњу на апсолутне речи (сви, нико, увек, никада) — оне често крију генерализацију.

✓ Оцењивање

- Прецизност, сажетост, стратешки утицај и логичка тачност упитника ученика.
- По избору: кратак критички извештај о стратегијама постављања питања у стварној дебати.

Рад на Уставу и сродним питањима

Тематска област: Грађанска писменост. Повежите међународна радна права са националним правно-законским оквирима.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи – виши средњи

ГРУПА
10–30

◆ Циљеви учења

- Разумевање кључних радних права у међународним документима о људским правима.
- Анализирање радних права заштићених у уставима и законима о раду.
- Идентификовање сличности и разлика између међународних стандарда и националног законодавства.
- Истраживање савремених питања везаних за рад, запошљавање и права радника.
- Развијање критичког мишљења, анализе теме и структурираног размишљања.
- Побољшавање вештина презентације и јавног наступа; ефикасна сарадња у малим групама.

■ Материјали и алати

- Извадци из међународних докумената о људским правима који се односе на рад.
- Приступ националним уставима и законима о раду (онлајн или штампаним).
- Флипчарт папир, маркери.
- Тајмер.

Ток часа

УВОД

10 мин.

Рад као људско право

- Кратак увод: радна права су део основних људских права.
- Кључна права: право на рад; праведни и повољни услови; заштита од незапослености; синдикалне слободе; одмор и слободно време; заштита од принудног рада.

	Парови дискутују која су права најважнија и која је најтеже гарантовати.
ИСТРАЖИВАЊЕ 20 мин.	Национални закони и права - Истраживање у малим групама: како Устав наше земље штити радна права? - Који закони штите минималну зараду, радно време, безбедност, уговоре, синдикате? - Забележите права која су јасно заштићена у односу на она која су слабо заштићена или контроверзна.
МИНИ ПРЕДАВАЊЕ 10 мин.	Преглед анализе теме Шта је тема; кључни термини; погођене групе; могући сукоби.
РАД У ГРУПАМА 30 мин.	Анализа теме и смишљање идеја - Свака група добија по једну тему о правима радника (погледајте базу тема). - Спровести анализу тема; смислити аргументе за и против. - Повежите сваки аргумент са међународним правима и националним законима.
ПРЕЗЕНТАЦИЈА 15 мин.	Презентације група - Свака група: презентација од 3–4 минута која обухвата анализу, аргументе и повезнице. - Публика поставља кратка питања.
ЗАКЉУЧАК 5 мин.	Рефлексја - Која радна права су данас најважнија? - Где је највећи јаз између закона и стварности? - Како млади могу да заштите своја радна права?

Активности и радни листови

✦ Листа тема — радна и синдикална права

1. Овај дом верује да право на рад треба да гарантује држава.
2. Овај дом верује да закони о минималној заради треба да буду исти за све раднике.
3. Овај дом верује да је безбедност посла важнија од флексибилности тржишта рада.
4. Овај дом верује да неплаћене праксе експлоатишу младе раднике.
5. Овај дом верује да су синдикати неопходни за заштиту права радника.
6. Овај дом верује да аутоматизација угрожава основна радна права.
7. Овај дом верује да владе треба строго да ограниче радно време.
8. Овај дом верује да права мигрантских радника нису довољно заштићена.
9. Овај дом верује да компаније треба да буду законски одговорне за ментално здравље радника.
10. Овај дом верује да економски раст никада не би требало да буде на штету права радника.

★ Савети и трикови

- Дозволите ученицима да користе примере из својих земаља.
- Обезбедите почетне фразе за анализу теме.
- Охрабрити дебату када се национални закони разликују.

✓ Оцењивање

- Формативно: учешће у истраживању и групном раду; квалитет анализе теме.
- Сумирајуће: групна презентација — јасноћа, структура, докази, тимски рад.

Да ли је зависност од друштвених мрежа све већи проблем?

Тематска област: Медијска и информациона писменост. Мини WSD дебата о дигиталном здрављу.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи – нижи средњи

ГРУПА
различити

◆ Циљеви учења

- Развијање критичког размишљања о коришћењу друштвених мрежа.
- Развијање вештине дебатована, аргументације и изградње случаја.
- Побољшавање вештине истраживања и синтезе информација.
- Вежбање јавног наступања и активног слушања.
- Проширивање речника о друштвеним мрежама и зависности.

■ Материјали и алати

- Таблети или телефони са приступом интернету.
- Бела табла, маркери, тајмер.
- Радни листови са структуром дебате (WS формат).
- Опционални листови за бодовање дебате и рефлексiju.

Ток часа

ЗАГРЕВАЊЕ

10 мин.

Дефинисање теме

- Увести зависност од друштвених мрежа као савремени проблем.
- Објасните WSD формат у поједностављеном облику (улоге, временско ограничење, позитивна страна наспрам негативне).

	Представите тему: "Овај дом сматра да је зависност од друштвених мрежа све већи друштвени проблем."
ДИСКУСИЈА 10 мин.	Дневна употреба - Најчешће коришћене платформе? Време проведено дневно? Главни случајеви употребе? - Које су предности? Када употреба постаје проблем? - Нацртајте кључне тачке на табли.
СМИШЉАЊЕ ИДЕЈА 15 мин.	Аргументи за и против 5 мин: у малим групама изношење предности и недостатака. 10 мин: изградња случаја — дефиниција + 2 главна аргумента + докази + очекивани контрааргументи.
ПРИПРЕМА 15 мин.	Истраживање и улоге - Телефони/таблети за статистику, мишљења стручњака, примере из стварног живота. - Доделите првог говорника (дефиниција + главни аргумент), другог говорника (додатни аргумент + побијање).
ДЕБАТА 25 мин.	Мини WSD - Говорници се смењују: 1. за, 1. против → 2. за → 2. против → 3. за → 3. против, по 3 минута. - Отворена расправа / питања публике: 7 минута.
ДИСКУСИЈА О ДЕБАТИ 10 мин.	Рефлексија - Који су вас аргументи убедили и зашто? - Да ли вам је било тешко да браните додељену страну? - Да ли је неки аргумент заиста променио ваше мишљење?
ЗАКЉУЧАК	Питање за размишљање

5 мин.

- "Да ли ви користите свој уређај или вас ваш уређај користи?"
- Охрабрите ученике да прате своје навике током наредне недеље.

★ **Савети и трикови**

- Охрабрите навођење конкретних примера и статистичких података.
- Понудите план за дебату у учионици као потпору ученицима којима је потребно.

✓ **Оцењивање**

- Учешће у дискусији и дебати.
- Квалитет аргумената и против-аргумената.
- Поштовање при слушању и тимски рад.
- Одговори на листу за рефлексију.

Традиционални или друштвени медији — Ко ме веровати више?

Тематска област: Медијска и информациона писменост. Анализа која се завршава структурираном 25-минутном дебатов.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
15–30

◆ Циљеви учења

- Критичко испитивање поузданости традиционалних у односу на друштвене медије — кредибилитет, пристрасност, извори, технологија.

■ Материјали и алати

- Бела табла и маркери; пројектор или рачунар (опционо).
- Видео снимци и кратки чланци који обрађују исту причу у оба типа медија.
- Извори за истраживање — уџбеници, интернет.
- Радна свеска са смерницама за дебату (по избору).
- Додатак 1: текст медијског извештаја. Додатак 2: табела за евалуацију тима.

Ток часа

УВОД

10 мин.

Формулишите питање

- Напишите тему на табли: Традиционални наспрам друштвених медија — коме више веровати?
- Изнесите уверења: Да ли верујете ТВ вестима? Да ли су друштвене мреже увек поуздане?
- Кратко дефинишите "медије"; опишите традиционалне медије (ТВ, радио, штампа) и друштвене мреже.

	Оквир: традиционални медији имају деценије уредничке дисциплине, али су понекад оптужени за пристрасност; друштвене мреже су брже и више прилагођене ученицима, али су слабо модерирани.
АНАЛИЗА 20 мин.	Чланак + видео студија - Половина ученика упоређује исту причу у традиционалном чланку и објави на друштвеним мрежама. - Друга половина ради исто за видео верзије. - Питања: ко је изнео јачи аргумент о кредибилности? Како је пристрасност видљива? Како су наведени извори? Како интеракција са публиком утиче на поузданост?
ТИМОВИ 5 мин.	Формирање тимова - Тим А брани традиционалне медије; тим Б брани друштвене мреже. - Доделите улоге: уводни говорник, говорник за побијање, завршни говорник, истраживач, организатор, модератор.
ПРИПРЕМА 15 мин.	Истраживање и стратегија - Фокус тима А: уреднички стандарди, провера чињеница, регулаторна тела. - Фокус тима Б: извештавање у реалном времену, маргинализовани гласови, рањивост на дезинформације.
ДИСКУСИЈА 25 мин.	Структурисана дебата - Увод (5 мин/тим): зашто је ваш медиј поузданији. - Одговор (4 мин/тим): одговорите на најјаче аргументе друге стране. - Завршна реч (3 мин/тим): заокружите и нагласите свој случај.
ЗАКЉУЧАК 10 мин.	Рефлексија и гласање у разреду - Отворите расправу за коментаре, питања или нове доказе. - Публика гласа за тим са убедљивијом аргументацијом. - Питајте: да ли је дебата променила нечије мишљење?

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Синтеза

- Традиционални медији — снажни у погледу стандарда и провере чињеница; спори у прилагођавању.
- Друштвене мреже — брзе, разноврсних перспектива, али слабо модерирани и склоне дезинформацијама.
- Циљ: ученици након курса могу критички процењивати кредибилитет оба облика.

★ Савети и трикови

- Најбоље је предавати након што су ученици одржали барем једну претходну дебату.
- У већим разредима: доделите онима који не учествују у дебати улоге судија или публике која оцењује, уз радне листове.
- Ротирајте улоге кроз часове како би сваки ученик испробао сваку улогу.

✓ Оцењивање

- Публика и судије бодују користећи табелу за тимску процену (аргументи, одбрана теме, квалитет говора).
- Сваки говор се оцењује позитивним белешкама и предлозима за унапређење.

Појединачна против колективних права — шта је важније?

Тематска област: људска права. Дебата заснована на истраживању о културним и појединачним правима.

ТРАЈАЊЕ

90 мин. лекција + 45 мин.
дебата

НИВО

Средњи–виши

ГРУПА

12–16

◆ Циљеви учења

- Грађење функционалног знања посебних људских права.
- Разликовање појединачних и колективних права.
- Структурирање аргумената за дебату.
- Процена како културне вредности обликују ставове о правима.

■ Материјали и алати

- Интернет истраживање (нпр. glopopolis.org/2017/unit-2-human-rights, developmentaid.org).
- Речник, уређаји, видео-веза у радном листу.
- Радни лист за истраживање заснован на питањима.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Шта су људска права?

- Користите радни лист (Прилог 1) као основу за дискусију или квиз о Универзалној декларацији.
- Површински термини: неприкосновени, недељиви, међузависни, недискриминаторни.

ИСТРАЖИВАЊЕ**30 мин.****Независно истраживање у тимовима од по 4**

- Групе истражују припремљена питања, рангирајући појединачна права по важности.
- Дискутујте да ли би све културе рангирале права на исти начин.

ПРИПРЕМА**45. мин +
домаћи
зadataк****Изградите аргументе**

- Изаберите тему (нпр. појединачна слобода да се не носи марама наспрам традиције и части породице).
- Одлучите ко ће бити за, а ко против; припремите аргументе.

ДЕБАТА**45+ мин.****Водите дебату**

- 5–8 минута говори у зависности од нивоа вештине.
- У већим групама ученици служе као судије.

Активности и радни листови**✦ Примери тема**

- Овај дом би забранио крчење шума у бразилској Амазонији (приход локалног становништва наспрам очуване природе за човечанство).
- Овај дом би приморао земље ОПЕК-а да надокнаде LEDC-овима штету од климатских промена.
- Овај дом би наплаћивао компанијама које користе фосилна горива средства за финансирање климатских пројеката.
- Овај дом би увео часове на матерњем језику за имигранте.
- Овај дом би забранио уговорене бракове.
- Овај дом би забранио све законе који ограничавају избор одеће жена.

★ Савети и трикови

- Прилагодите време говора нивоу ученика.
- Ученици нижег нивоа могу да воде "дискусије" пре него што пређу на формалну дебату.
- Нека ученици код куће припреме обимне говоре након што прикупе аргументе у групама.

✓ Оцењивање

- У већим групама именувајте судије са контролном листом.

Људска права као посебан предмет у школама

Тематска област: људска права. Истраживање у паровима, презентације и структурисана дебата у облику Т-табеле.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Ниво 2 (средња школа)

ГРУПА
до 30

◆ Циљеви учења

- Дискутовање о значају људских права у савременом друштву и образовању.
- Подизање свести о улози образовања о људским правима.
- Развијање вештина дебата и јавног наступа.
- Грађење критичког размишљања и аргументације кроз вођење дебате.
- Изношење кључних међународних докумената (Универзална декларација о људским правима, Конвенција о заштити људских права и основних слобода).
- Испитивање изазова са којима се школе могу суочити при увођењу образовања о људским правима.

■ Материјали и алати

- Бела табла, маркери, уређаји за истраживање.
- Делови Универзалне декларације о људским правима и Европске конвенције о људским правима.
- Штоперица
- Лист са правилима рада у паровима, списак од 12 питања за дебату, распоред у облику Т-табеле, самооцењивање, картице са аргументима.

Ток часа

УВОД

10 мин.

Увођење и постављање правила

- Представите тему и циљеве.
- Успоставите радна правила: поштовање, слушање, равноправно учешће.

- Упарите ученике и доделите им једно од 12 истраживачких питања.

ИСТРАЖИВАЊЕ

20 мин.

Истраживање у паровима

- Парови користе уређаје и припремљене материјале да прикупе чињенице и аргументе.
- Припремите по два једноминутна говора за сваки пар.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

35 мин.

Презентације у паровима

- Сваки пар излази са презентацијом (≈2 минута).
- Наставник строго поштује време; након сваке ставке уследи кратак коментар или питање.

ДИСКУСИЈА

15 мин.

Отворите дискусију у разреду

- Поновите најјаче аргументе и све промене ставова.
- Поставите тему: "Људска права треба да буду школски предмет."
- Користите Т-табелу на флипчарту да забележите аргументе ЗА / ПРОТИВ.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Процените

- Сажети најјаче аргументе.
- Дискутујте о значају увођења предмета људска права.

★ Савети и трикови

- Дајте ученицима 1–2 недеље припреме пре часа.
- Унапред их експлицитно учите аргументацији уз примере.
- Прилагодите се потребама, способностима и интересовањима разреда.
- Обезбедите равноправно учешће уз припремљене листове за евалуацију.
- Ако група има мање од 20 ученика и припрема је урађена код куће, час може да траје 45 минута.

✓ Оцењивање

- Ученици се оцењују на основу излагања, аргументације и поштовања времена.
- Укључена је процена учесника и оцењивање од стране вршњака.
- Наставник прати усклађеност са критеријумима.

Инклузивност у компанијама

Тематска област: Интеркултурализам. Изградња аргумената, анализа вредности и пракса излагања за радно место.

ТРАЈАЊЕ

100 мин. (60 + 40)

НИВО

Средњи

ГРУПА

било који

◆ Циљеви учења

- Побољшање способности учесника да конструишу и износе кохерентне аргументе.
- Унапређивање тона и наглашавања за јасну и убедљиву презентацију.
- Повећавање разумевања културне разноликости, инклузије и међукултурне сарадње.

■ Материјали и алати

- Заједнички онлајн документ (нпр. Google Docs).
- Радни лист и апликација за учење (Прилог Б).
- Приступ интернету; Kialo.com за мапирање аргумената.
- Кратки видео о тону и изражавању.

Ток часа

УВОД

10 мин.

Оквирирање теме

- Увести културну разноликост у компанијама.
- Групна дискусија о почетним мислима и претпоставкама.
- Заједнички напишите радну дефиницију културне разноликости на радном месту.

ПОНАВЉАЊЕ

Структура јаког аргумента

- Тврдња → Објашњење → Доказ → Веза са темом.

10 мин.

- Вежбајте кратке аргументе користећи почетне фразе.

ЦЕНТРАЛНИ
ДЕО

20 мин.

Вредности и културна разноликост

- Идентификовати основне вредности: једнакост, иновација, сарадња, праведност, инклузија.
- Упоредите хомогено радно место са радним местом које се одликује разноликошћу.
- Изградите аргументе засноване на вредностима уз пример теме: "Овај дом верује да културна разноврсност подстиче иновације у компанијама."

ИСТРАЖИВАЊЕ

40 мин.

Истраживање и припрема аргумената

- Тимови истражују и структурирају аргументе на Kialo.com.
- Сваки тим припрема или аргументе или контрааргументе за додељену му тему.

ОЦЕНА

10 мин

Вршњачка оцена

- Тимови оцењују аргументе других група — јасноћу тврдње, снагу закључивања, квалитет доказа, везу са темом.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

20 мин.

Тон и контакт очима

- Погледајте кратак видео о томе како тон мења значење.
- У паровима читају аргументе наглас, подвлаче нагласке, вежбају паузе, добијају повратне информације од вршњака, понављају.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

10 мин.

Групне презентације и повратне информације

- Презентујте аргументе целој групи са фокусом на јасноћу, тон и контакт очима.
- Група и тренер дају конструктивне повратне информације.

Активности и радни листови

✦ Банка тема

- Овај дом верује да је културна разноврсност потребна за иновације у компанијама.
- Овај дом би увео квоте за инклузивност приликом корпоративног запошљавања.
- Овај дом верује да културна разноврсност ствара више изазова него користи на радном месту.
- Овај дом би дао предност културној разноликости над искуством при запошљавању.
- Овај дом би определио ресурсе за обуку о културној осетљивости.
- Овај дом верује да су културно разноврсни тимови успешнији на глобалним тржиштима.
- Овај дом верује да културна разноликост смањује конфликте на радном месту и побољшава сарадњу.
- Овај дом верује да политике разноликости често служе као маркетинг, а не као пракса.

✓ Оцењивање

- Квалитет аргумената оцењује се према рубрици са четири дела.
- Предавање се оцењује помоћу рубрике за повратне информације вршњака.

Да ли је културна разноликост корисна за успешну организацију?

Тематска област: Интеркултурализам. Дебата у учионици за узраст од 11 до 18+ година.

ТРАЈАЊЕ

60–90 мин.

НИВО

Прилагодљиво

ГРУПА

било који

◆ Циљеви учења

- Развијање разумевања културне разноликости у савременим друштвима.
- Подстицање критичког размишљања о разноликости у организацијама и на радним местима.
- Грађење вештине комуникације, сарадње и јавног наступа кроз структурирану дебату.
- Ојачавање способности ученика да разматрају више перспектива.
- Вежбање брзог критичког размишљања приликом одговарања на контраргументе.

■ Материјали и алати

- Радни листови 1–6 (у додатку).

Ток часа

УВОД

10 мин.

Шта значи културна разноликост?

- Почните са Оксфордском дефиницијом.
- Истакните да сва друштва постају све културно разноврснија.
- Прелазак на питање: да ли је културна разноликост корисна за успешну организацију?

ПРИПРЕМА

Припремите се за дебату

- Изаберите радни лист 3 (узраст 11–14 година) или радни лист 4 (15+ година).

**25–35
мин.**

- Поставите два реда столица окренутих једна према другој; поделите се у Тим А и Тим Б.
- Корак 1 — Индивидуално смишљање идеја (3 мин).
- Корак 2 — Групно смишљање идеја (4 мин) на великом листу (паукова мрежа).
- Корак 3 — Доделите улоге: Истраживачи, Уводни говорник, Говорник који обара аргументе друге стране, Завршни говорник.
- Корак 4 — Испланирајте и структуришите говоре; припремите контрааргументе.

ДЕБАТА

**24–33
мин.**

Дебата

- Пратите Радни лист 3 (узраст 11–14 година) или Радни лист 4 (узраст 15+ година).
- Испитивање (проширење): три минута за старије групе да испитују чланове других тимова.

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Судите и гласајте

- Ученици који не учествују у дебати доносе одлуку; цео разред гласа.
- Замолите сваког ко је променио мишљење да објасни зашто.

Активности и радни листови

✦ Радни лист 1а — Аргументи за разноликост

- Разноврсни тимови повећавају културну свест у канцеларији и на тржишту.
- Разноврсни тимови доносе нове идеје и најбоље праксе.
- Разнолика радна снага идентификује више пословних прилика.
- Запослени који се осећају добродошло су мотивисанији и ефикаснији.
- Културна разноликост може довести до већег профита.
- Пријатељска међукултурна размена чини радно место живљим.
- Доношење одлука има користи од ширих перспектива.
- Истраживања указују да разноврсна радна снага смањује конфликте.

✦ Радни лист 1б — Контраргументи

- Без прихватања и поштовања, бити свестан разноликости је бесмислено.

- Претерани нагласак на разноликости може довести до формирања клика и проблема у комуникацији.
- Свесност о култури ≠ ефикасан маркетинг усмерен на ту културу.
- Једна велика америчка студија је показала да разноликост може учинити људе нелагодним.
- Културна разноликост може компликовати сарадњу и смањити ефикасност.

✓ Оцењивање

- Гласање и образложење судија.
- Квалитет испитивања за старије групе.

Светски дан културне разноликости као државни празник

Тематска област: Интеркултурализам. Да ли 21. мај треба да постане национални празник?

ТРАЈАЊЕ
45 мин.

НИВО
Средње (2)

ГРУПА
15–30

◆ Циљеви учења

- Разумевање значаја Светског дана културне разноликости за дијалог и развој (21. мај).
- Укључивање у структурирану дебату о томе да ли га прогласити државним празником.
- Вежбање истраживања, аргументације, јавног наступања и критичког размишљања.

■ Материјали и алати

- Бела табла, маркери; пројектор или рачунар (по избору).
- Материјал са кључним чињеницама о дану; корисни извори УН/УНЕСКО.
- Упутства за дебату, радни лист за тим, радни лист за судију, радни лист за публику.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Зашто овај дан?

- Представите сврху дана: промовисање разноликости, дијалога и развоја.
- Поставите питање: да ли би то требало да буде државни празник у нашој земљи?
- Опционални видео.

ТИМОВИ

5 мин.

Формирање тимова и улога

- Тим А — За: три говорника.

	• Тим Б — Против: три говорника. • Три судије + председник + тајмер. Остали ученици = публика.
ПРИПРЕМА 10 мин.	Истраживање и стратегија • Тим А: зашто је државни празник важан? Које користи доноси? • Тим Б: изазови или недостаци? Постоје ли бољи начини за прославу разноликости?
ДЕБАТА 15 мин.	Водите дебату • Уводна излагања (3 мин. свако). • Одговори (по 2 минута). • Завршна реч (2 мин свако).
ОЦЕНА 5 мин.	Рефлексија и гласање • Судије бодују користећи радни лист и објашњавају своје образложење. • Публика гласа својим радним листом. • Одељење дискутује шта је успело и шта треба побољшати.
ЗАКЉУЧАК 5 мин.	Синтеза • Поновити кључне аргументе. • Истакните вредност разматрања туђе перспективе и цењења разноликости. • Охрабрите ученике да делују локално.

Активности и радни листови

✦ Могући аргументи за

- Поштује и охрабрује културну разноликост.
- Подстиче национално јединство и друштвену кохезију.
- У складу је са циљевима ОН за одрживи развој.
- Пружа могућност за културно образовање.

✦ Могући аргументи против

- Економски трошак додатног државног празника.
- Превише празника умањује њихово значење.
- Постојећи празници већ промовишу међукултурно разумевање.
- Различност се може прослављати кроз фестивале и образовне програме.

★ Савети и трикови

- Користите дигиталне алате за гласање публике и постављање питања.
- Ротирајте улоге током дебата како би сваки ученик испробао сваку.
- Сакупите повратне информације након часа, то побољшава будуће дебате.

✓ Оцењивање

- Јасноћа аргумената, употреба доказа, ангажовање са супротном страном.
- Дебате за почетнике се не оцењују; уводите оцењивање након неколико сесија.

Шенген у кризи — КОВИД-19 и индустрија камионског превоза

Тематска област: европски политички и економски процеси. Дебата у облику студије случаја у трајању од 90 минута.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Почетни

ГРУПА
15–30

◆ Циљеви учења

- Истраживање и излагање аргумената о томе како је КОВИД-19 утицао на контролу на границама и индустрију камионског превоза.
- Процењивање нужности строгих граничних мера и њиховог економског утицаја.

■ Материјали и алати

- Материјали о политикама контроле на границама у вези са КОВИД-19 и економском утицају.
- Флипчарт табле и маркери; телефони или таблети за истраживање.
- Алати за дигиталне презентације (нпр. PowerPoint).
- Тајмер; радни листови за организацију аргумената.

Ток часа

ЗАГРЕВАЊЕ

20 мин.

Контекст и тимови

- 5 мин — представљање утицаја КОВИД-19 на камионски превоз и границе.
- 5 мин — брза анкета: да ли су ученици или породице имали кашњења на граници?
- 10 мин — формирање тимова: "Граничне контроле су биле неопходне" наспрам "Граничне контроле штете камионском превозу"; поделити радне листове за истраживање.

ПРИПРЕМА

25 мин.

Изградња аргументације

- 15 мин — организујте 3–4 главна аргумента по тиму уз доказе: статистику, логистику, изазове на граници, економију, здравље и безбедност.
- 10 мин — доделити улоге: вођа, помагач, специјалиста за контрааргументе, завршни говорник; испланирати контрааргументе.

ДЕБАТА

30 мин.

Водите дебату

- Уводне изјаве (6 мин укупно — по 3 по тиму).
- Главни аргументи (12 мин укупно — 3 минута по говорнику).
- Рунда побијања аргумената (8 мин укупно — 4 по тиму).
- Завршне речи (4 мин укупно — 2 по тиму).

ЗАКЉУЧАК

15 мин.

Повратне информације

- Рефлексија на часу: који су аргументи убедили и зашто?
- Повратне информације вршњака: јасноћа, докази, ангажовање.
- Повратне информације наставника: снажне стране, области за унапређење.

★ Савети и трикови

- Држите се теме — сваки аргумент треба да буде повезан са КОВИД-19, контролом границе и камионским превозом.
- Охрабрите личне/породичне примере (закашњења, промене рута).
- Предвидите контрааргументе и припремите одговоре.
- Останите фокусирани у побијању — једна или две кључне слабости, а не списак.
- Активно слушање је подједнако важно као и држање говора.

✓ Оцењивање

- Тимски наступ: кохерентност/структура (8 поена), обарање аргумената (6 поена), тимска координација (6 поена).
- Појединачно: јавни наступ (5 поена), истраживање/докази (3 поена), сарадња (2 поена).

ТЕМАТСКА · ПИТАЊА ИЗ СТВАРНОГ СВЕТА

ТЕМАТСКА ЛЕКЦИЈА 12

Млади и ЕУ: Каква будућност?

Тематска област: европски политички и економски процеси. Постери и презентације засновани на истраживању.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Почетник

◆ Циљеви учења

- Истраживање доприноса институција и ЕУ политике европској интеграцији.
- Разумевање улога младих у обликовању будућности ЕУ.
- Развијање вештина истраживања, критичког размишљања и синтезе информација.
- Вежбање структуриране аргументације и јавног наступања.
- Активно укључивање у европске политике и иницијативе.

■ Материјали и алати

- Приступ интернету (телефони, таблети, рачунари).
- Бела табла или флипчарт; тајмер.
- Поједностављене WSD формуларе
- Додатне картице за истраживање (по једна за групу).
- По избору: Mentimeter, Jamboard, Padlet.

Ток часа

ЗАГРЕВАЊЕ
10 мин.

Тиха мапа

- Прикажите мапу Европе.
- Ученици ћутећи обележавају земље које су посетили, у којима су студирали или са којима се осећају повезаним.
- Кратка дискусија: како лична искуства обликују осећај припадности Европи?

УВОД

10 мин.

Формулишите питање

- Како ЕУ улаже у младе људе и зашто је то важно за интеграцију?
- Опишите ток часа: истраживање → постер → кратке презентације.

ИСТРАЖИВАЊЕ

30 мин.

Групно истраживање

- Формирајте 5 група; свака добија по једну картицу за истраживање.
- Теме — историја ЕУ, Европски парламент, Европска комисија, омладински програми ЕУ, економски и социјални утицај улагања у младе.
- Сакупите кључне чињенице, примере и изворе са информацијама о младима.

ПОСТЕР

20 мин.

Направите постере

- Наслов и кључни концепти; објашњења у тачкама.
- Један конкретан програм или пример.
- Јасна веза са младима и интеграцијом у ЕУ.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА

15 мин.

Презентације група

- Свака група износи презентацију (2–3 минута).
- Публика бележи по једну нову ствар коју је научила по презентацији.

ЗАКЉУЧАК

5 мин.

Рефлексија

- Која вам је тема била најрелевантнија?
- Шта вас је изненадило у вези са ЕУ?
- Колико се повезани осећате након овог часа?

Активности и радни листови

✦ Истраживачке картице

1. Историја ЕУ

- Зашто је ЕУ основана? Које је проблеме решила? Зашто је мир у центру њеног идентитета?

2. Европски парламент

- Шта ради? Ко су посланици Европског парламента? Како млади могу да учествују?

3. Европска комисија

- Које су њене одговорности? Како предлаже и спроводи политику? Које програме за младе подржава?

4. Омладински програми ЕУ

- Шта су Ерасмус+ и Европски корпус солидарности? Ко може да се пријави? Које вештине млади стичу?

5. Економски и социјални утицај улагања у младе

- Како незапосленост младих утиче на ЕУ? Дугорочне користи улагања у вештине? Повезаност са економским растом и друштвеном кохезијом?

★ Савети и трикови

- Обезбедите позадинске материјале унапред.
- Охрабрите примере као што су Ерасмус+ и Европски корпус солидарности.
- Квалитет истраживања је важнији од победе.

ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА И СВЕТ РАДА

Тематска област: Припрема за тржиште рада. Циклус истраживања и дебата о утицају вештачке интелигенције на послове.

ТРАЈАЊЕ

90–120 мин. + 45 мин. дебата

НИВО

Средњи–виши

ГРУПА

12–16

◆ Циљеви учења

- Прикупљање кључних информација о променама на послу изазваним вештачком интелигенцијом.
- Разумевање претње и могућности везане за вештачку интелигенцију.
- Прављење речника за дебате о вештачкој интелигенцији.

■ Материјали и алати

- Чланак из Форбса: "ВИ и будућност рада" (оптимистичка перспектива).
- Видео Wall Street Journala о ВИ и канцеларијским пословима (опрезна перспектива).
- Радни листови 1–3: вокабулар, разумевање текста, разумевање видео-записа.
- Листа тема; речник; алати за истраживање.

Ток часа

УВОД

5 мин.

Наде и бриге

- Прикупљање идеја: шта вас брине у вези са вештачком интелигенцијом на послу? Шта вас узбуђује?

ИСТРАЖИВАЊЕ

40 мин.

Независно истраживање у групама од по 4

- Сваки тим ради на радним листовима 1, 2 и 3.

- Циљ: чињенично утемељење пре дебате.

ПРИПРЕМА

45 мин.

Изградња аргумената

- Изаберите тему из базе.
- Припремите аргументе и контраргументе; увежбајте.

ДЕБАТА

45+ мин.

Водите дебату

- Излагања трају 5–8 минута, у зависности од нивоа и сигурности у излагање.
- У већим групама: четврти говорник може одржати говор.

Активности и радни листови

✦ Банка тема

Јуниори (13–15)

- Овај дом верује да школе треба да предају вештачку интелигенцију како би припремиле ученике за будуће послове.
- Овај дом би забранио компанијама да користе вештачку интелигенцију за праћење продуктивности запослених.
- Овај дом верује да ће вештачка интелигенција створити више радних места него што ће их уклонити.
- Овај дом подржава употребу вештачке интелигенције у процесу запошљавања како би се обезбедило поштено запошљавање.
- Овај дом верује да млади људи треба да дају предност технолошким каријерама због вештачке интелигенције.

Старији (16–19)

- Овај дом би захтевао да компаније обезбеде преквалификацију за запослене чије су послове замениле вештачка интелигенција.
- Овај дом верује да предности генерисања вештачком интелигенцијом у креативним индустријама надмашују ризике.
- Овај дом подржава вештачку интелигенцију у доношењу пословних одлука.
- Овај дом верује да ће вештачка интелигенција на радном месту повећати друштвену неједнакост.

★ **Савети и трикови**

- Прилагодите време говора нивоу (5–8 минута).
- Ученици нижег нивоа могу да вежбају кроз формат "дискусије" пре дебате.

Предузетништво наспрам рада за корпорацију

Тематска област: Припрема за тржиште рада. Истраживање, материјали и дебата вођена презентацијом.

ТРАЈАЊЕ

90 мин. (45 + 45)

НИВО

Напредни

ГРУПА

14

◆ Циљеви учења

- Развијање аргументације и критичког размишљања о предузетништву у односу на корпоративне каријере.
- Оснаживање ученика за улазак на тржиште рада.
- Развијање дигиталних и истраживачких вештина кроз презентације или видео записе.

■ Материјали и алати

- Додатак 1 — опис задатка.
- Додатак 2 — правила дебате.
- Додатак 3 — образац за процену ученика.
- Приступ интернету; бесплатни дигитални алати (Canva, Prezi, Google Slides, Capcut, Clipchamp, Karwing, WeVideo).

Ток часа

УВОД

10 мин.

Оквир и улоге

- Зашто је ово важно — промене на тржишту рада, технологија, глобализација.
- Инспиративно питање: да ли бисте радије градили сопствени бизнис или се придружили стабилној компанији?
- Формирајте тим А (предузетништво) и тим Б (корпорација).
- Доделите улоге: истраживач, сценариста, дизајнер, говорник, модератор.

ИСТРАЖИВАЊЕ

30 мин.

Изградите садржај

- Сваки тим истражује приче о успеху: Тим А — Хенри Форд, Реј Крок, Есте Лаудер, Џек Ма; Тим Б — Енди Гроув, Сатја Надела, Индра Нуџи, Кен Кутараги.
- Истражите предности и ризике оба пута.
- Користите дигитални алат за креирање кратког видео-снимка или презентације.

ДЕБАТА

40 мин.

Презентација и дискусија

- Рунда 1 (20 мин) — сваки тим представља (по 10 мин).
- Рунда 2 (10 мин) — контраргументи и побијање.
- Рунда 3 (10 мин) — завршне речи (5 мин свака).

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Оцењивање

- Дискусија о искуству (5 мин).
- Анонимни образац за евалуацију (5 мин).
- Повратне информације наставника са резимеом кључних аргумената.

★ Савети и трикови

- Обезбедите додатне ресурсе где је то могуће — видео снимке, презентације, статистике.
- Експлицитно дефинишите критеријуме оцењивања како бисте оценили и говорнике и помоћне улоге.

✓ Оцењивање

- Аргументација, критичко размишљање, структура, комуникација, сарадња, квалитет завршне презентације.

ТЕМАТСКА ЛЕКЦИЈА 15

Промовисање родне равноправности

Тематска област: Промовисање родне равноправности. Изградите случајеве о праведности, могућностима и структурним баријерама.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
15–25

◆ Циљеви учења

- Критичко истраживање питања родне равноправности на послу, у школи и код куће.
- Грађење аргумената заснованих на вредностима користећи дебатну методологију.
- Процењивање доказа о родној разлици у платама, заступљености и родно условљеним очекивањима.
- Вежбање против-аргумената који разликују емпиријске и етичке тврдње.

■ Материјали и алати

- Информативни материјали са статистичким подацима — јаз у платама, заступљеност у лидерству, приступ образовању.
- Шаблон радног листа: Тврдња → Објашњење → Доказ → Веза са темом.
- Курирана листа извора (UN Women, Eurostat, OECD).

Ток лекције

УВОД

10 мин.

Оквирирање проблема

- Кратка провера чињеница: где, по мишљењу ученика, данас стоје разлике у платама?
- Објавите недавне статистике и питајте: да ли је изненађујуће? Зашто?

ИСТРАЖИВАЊЕ

25 мин.

Изградите аргумент

- Тимови преузимају улоге за и против теме: "Тренутне мере су довољне да обезбеде родно равноправност на радном месту."
- Пронађите 2–3 јака аргумента са изворима користећи курирану листу.

ДЕБАТА

35 мин.

Структурисана дебата

- Уводна излагања (укупно 4 мин).
- Главни аргументи (12 мин укупно).
- Рунда против-аргумената (8 мин укупно).
- Завршне речи (4 мин укупно).

ЗАКЉУЧАК

20 мин.

Докази и етика

- Који су аргументи били емпиријски, а који етички?
- Где су побијања аргумената погодила мету? Где су промашила?
- О чему сте променили мишљење — макар мало?

★ Савети и трикови

- Инсистирајте на статистици са изворима — нејасне бројке се у побијању распадају.
- Рано разликујте "једнакост третмана" од "једнакости исхода".
- Пазите на лажне дилеме ("или квоте или заслуге") — разматрајте алтернативе.

✓ Оцењивање

- Квалитет наведених доказа; јасност разликовања између емпиријских и етичких тврдњи.
- Ефикасност побијања.
- Квалитет рефлексивног рада.

Родна равноправност у савременом друштву

Тематска област: Родна равноправност. Интердисциплинарна дебата која обухвата породицу, посао и медије.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Истраживање родне равноправности у породици, образовању, на раду и у медијима.
- Вежбање структуриране аргументације и поштовање неслагања.
- Коришћење упоредних међународних података за поткрепљивање аргумената.

■ Материјали и алати

- Статистика о родитељском одсуству, заступљености у лидерству и ненадокнађеном раду породичне неге.
- Кратки документарни снимци (5–8 мин).
- Радни лист за дебату; тајмер.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Лично искуство

- Анонимни папирџић: напишите једну ситуацију у којој сте видели како родне норме обликују понашање.
- Прочитајте пример наглас (са пристанком особе која је написала).
- Нацртајте теме на табли.

ИСТРАЖИВАЊЕ

Изаберите домен

20 мин.

- Групе бирају породицу, образовање, посао или медије.
- Пронађите једну статистику, један цитат стручњака и један стварни пример за сваку страну.

ДЕБАТА

35 мин.

Мини дебате

- Две теме по рунди, које се изводе узастопно.
- Примери: "Овај дом би увео једнако плаћено родитељско одсуство"; "Овај дом верује да друштвене мреже убрзавају ширење родно-стереотипних схватања више него што их разбијају."

ЗАКЉУЧАК

20 мин.

Синтетишите

- У којој области је утврђена највећа разлика између закона и праксе?
- Где су побијања пронашла заједничку основу?

★ Савети и трикови

- Водите две кратке дебате уместо једне дуге — то одржава енергију.
- Представите "побијање" експлицитно као део дискусије, а не напад.

✓ Оцењивање

- Квалитет доказа; јасноћа аргумената; поштовање при неслагању.

АКТУЕЛНО · ПИТАЊА ИЗ СТВАРНОГ СВЕТА

ТЕМАТСКА ЛЕКЦИЈА 17

"Извини" није довољно

Тематска област: Комуникација и одговорност. Извињења у приватном животу, пословању и политици.

ТРАЈАЊЕ
60 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
15–25

◆ Циљеви учења

- Испитивање када су извињења довољна — а када нису.
- Разликовање одговорности, исправке и превенције.
- Грађење аргумената користећи стварне случајеве (корпоративна извињења, политички скандали, међуљудска штета).

■ Материјали и алати

- Три кратке студије случаја — корпоративни скандал, политички пропуст, међуљудски инцидент.
- Радни лист: штета → одговор → адекватност.

Ток лекције

УВОД

10 мин.

Чиме нас извињење обавезује?

- Наведите компоненте потпуног извињења: признање, преузимање одговорности, покајање, надокнада, промена.

АНАЛИЗА

20 мин

Студије случаја

- Свака група анализира један случај користећи радни лист.
- Оцените извињење према пет компоненти.

ДЕБАТА

20 мин.

Мини дебата

- Тема: "Јавна извињења треба да буду праћена обавезном надокнадом штете."
- Тимови од два говорника; 2 минута по говору, затим 1 минут за одговор.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Примени успостављени оквир за анализу

- Где у свакодневном животу недостаје обештећење у извињењима?
- Где је принудна реституција опасна или контрапродуктивна?

★ Савети и трикови

- Користите примере који нису превише напети — задржите фокус на оквиру.
- Охрабрите ученике да замисле чија перспектива недостаје у извињењу.

✓ Оцењивање

- Бодовање радног листа; квалитет аргумената заснованих на случају; белешке о рефлексији.

ТЕМАТСКА · ПРАКТИЧНА ПИТАЊА

ТЕМАТСКА ЛЕКЦИЈА 18

Невербална комуникација у пословним преговорима

Тематска област: Комуникација. Декодирање језика тела; дебата о његовој улози у склапању послова.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

Ниво
Средњи

ГРУПА
12–24

◆ Циљеви учења

- Препознавање уобичајених невербалних сигнала у преговарачким контекстима.
- Процењивање улоге културе у невербалној интерпретацији.
- Дебатовање о томе када невербални сигнали треба да превагну над изреченим садржајем.

■ Материјали и алати

- Кратки исечци из сцена преговора (ТВ, обука).
- Међукултурне референтне картице (гестови и значења по регионима).
- Предлози за улоге.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Прочитајте атмосферу у просторији

- Покажите 3 скраћена снимка; ученици погађају исход преговора.
- Откривање — дискусија о томе шта је одало исход (или није).

ПРЕДАВАЊЕ

20 мин.

Речник невербалне комуникације

- Постава, гест, микроизраз, парајезик.

- Тумачење се разликује међу културама — контакт очима, покрет главе, тишина.

ИГРА УЛОГА

25 мин.

Преговори у паровима

- Парови воде преговоре у трајању од 3 минута (нпр. цена у односу на квалитет добављача).
- Посматрач оцењује невербалне знакове према листи за проверу.
- Промените улоге; две итерације по пару.

ДЕБАТА

30 мин.

Мини дебата

- Тема: "НВК треба третирати као обавезан доказ у преговорима."
- Тимови од два говорника; кратка рунда питања и одговора.

★ Савети и трикови

- Избегавајте стереотипе — представљајте распоне, а не правила, када су у питању културни сигнали.
- Охрабрите посматраче да у повратним информацијама наведу прецизне временске ознаке.

✓ Оцењивање

- Бодовање; јасноћа и структура дебате; рефлексивна о културним нијансама.

Узроци беса у саобраћају

Тематска област: Стручна тема за ученике транспорта и логистике.

ТРАЈАЊЕ
60 мин.

НИВО
Средњи

ГРУПА
15–25

◆ Циљеви учења

- Идентификовање окидача беса на путу.
- Испитивање стратегија превенције за возаче и планера инфраструктуре.
- Коришћење анализе кретања за изградњу аргумената о саобраћајној политици.

■ Материјали и алати

- Кратки чланци о психологији беса у саобраћају.
- Локалне статистике о агресивној возњи.
- Рад са примерима случаја са три сценарија возача.

Ток лекције

УВОД

10 мин.

Мапа окидача

- Прикупите идеје окидача: саобраћај, стрес, анонимност, фрустрација, научено понашање.
- Групишите сличне окидаче у категорије на табли.

АНАЛИЗИРАЈТЕ

20 мин.

Студије случаја

- Групе читају три сценарија и идентификују окидач и конструктиван одговор.
- Предложите једну промену инфраструктуре или политике која би помогла.

ДЕБАТА

20 мин.

Мини дебата

- Тема: "Превенција беса у саобраћају је углавном проблем инфраструктуре, а не појединца."
- Тимови од два говорника; по један контрааргумент.

ЗАКЉУЧАК

10 мин.

Веза са стручном праксом

- Како ће будући возачи у вашој области управљати окидачима?
- Која је промена политике имала најјачи аргумент?

★ Савети и трикови

- Користите стварне локалне примере — ученици реагују на путеве које познају.
- Разликујте поправљиве инфраструктурне проблеме од појединачних психолошких фактора.

✓ Оцењивање

- Квалитет анализе случаја и повезаност са политиком; јасноћа аргумената у дебати.

ТЕМАТСКА · ПИТАЊА ИЗ СТВАРНОГ СВЕТА

ТЕМАТСКА ЛЕКЦИЈА 20

Улога школе у борби против насиља и агресије

Тематска област: Грађанска писменост. Улога превенције у школском животу.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

Ниво
Средњи

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Дискутовање улоге школе у спречавању насиља и агресије.
- Разликовање реактивне дисциплине од превентивног грађења културе.
- Грађење аргумената у вези са обуком наставника, вршњачком медијацијом и политиком.

■ Материјали и алати

- Преглед националних политика против вршњачког насиља.
- Студије случаја о програмима вршњачке медијације.
- Радни лист за дебату.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Како изгледа превенција?

- Разликовање дисциплине (након) од превенције (пре).
- Изнесите примере из искуства ученика.

ИСТРАЖИВАЊЕ

25 мин.

Групно истраживање

- Тимови бирају једну област: обука наставника, вршњачка медијација, наставни план и програм, атмосфера у школи, укљученост породице.
- Истражите по један пример у којем та област добро функционише и један у којем није дала очекиване резултате.

ДЕБАТА

35 мин.

Дебата у два круга

- Тема 1. рунде: "Овај дом верује да школе треба оцењивати по показатељима превенције, а не по показатељима дисциплине."
- Тема 2. рунде: "Овај дом верује да би требало увести обавезне програме вршњачке медијације у свакој школи."

ЗАКЉУЧАК

15 мин.

Синтетизујте

- Који је аргумент био најјачи?
- Шта би било потребно да се то спроведе сутра?

★ Савети и трикови

- Упућујте ученике на доказе, а не на анегдоте.
- Истакните да је превенција свакодневни посао школа, а не једнократна интервенција.

✓ Оцењивање

- Снага доказа; јасноћа предлога политика.

Уједињени наставни план и програм стручног образовања у ЕУ

Тематска област: Европски политички и економски процеси.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Средњи–Напредни

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Испитивање аргумената за и против уједначених програма стручног образовања и обуке (VET) у оквиру целе ЕУ.
- Грађење аргумената који узимају у обзир варијације међу државама чланицама и мобилност радне снаге.
- Вежбање нијансиране противаргументације о усклађивању политика.

■ Материјали и алати

- Позадина о Europass-у, EQF-у (Европском оквиру квалификација) и ECVET-у.
- Студије случаја о прекограничној преносивости стручног образовања.
- Радни лист за дебату; тајмер.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Информација о постојећем стању

- Прођите кроз EQF, Europass и тренутне алате за преносивост.
- Идентификовати практичне празнине на које су ученици или чланови породице могли наићи.

ИСТРАЖИВАЊЕ

Изградња аргументације

25 мин.

- Заговорници уједињења: аргументи за — мобилност, транспарентност, поверење послодаваца.
- Тим против: аргументи против — локални тржишта рада, језик, културна компатибилност.

ДЕБАТА

35 мин.

Структурисана дебата

- Уводни говори (укупно 4 мин); главни аргументи (12 мин); побијање (8 мин); завршни говори (4 мин).

ЗАКЉУЧАК

15 мин.

Компромисни дизајн

- Може ли хибридни модел задовољити обе стране?
- Које компетенције треба да буду на нивоу ЕУ, а које да остану националне?

★ Савети и трикови

- Охрабрите ученике да своје аргументе заснују на стварним подацима о тржишту рада.
- Изађите изван "да/не": истражите где хармонизација треба да се заустави.

✓ Оцењивање

- Коришћење доказа; нијансе у побијању; квалитет компромисних предлога.

Да ли институције ЕУ утичу на наше животе као европских грађана?

Тематска област: европски политички и економски процеси. Од апстрактног до свакодневног.

ТРАЈАЊЕ
90 мин.

НИВО
Почетни–средњи

ГРУПА
20–30

◆ Циљеви учења

- Повезивање институција ЕУ са конкретним искуствима из свакодневног живота.
- Подизање свести о каналима кроз које се млади могу укључити у политику ЕУ.
- Вежбање структуриране дебате о грађанском учешћу.

■ Материјали и алати

- Кратки информативни листови о свакој главној институцији ЕУ.
- Примери прописа ЕУ који утичу на свакодневни живот (роаминг, Општа уредба о заштити података, означавање хране, Еразмус+).
- Радни лист за дебату.

Ток часа

УВОД

15 мин.

Где се ЕУ појављује

- Кратка анкета: које политике ЕУ су млади лично осетили? (Бесплатни роаминг, етикете на храни, Еразмус, банери за колачиће по ГДПР-у).
- Повежите са институцијама.

ИСТРАЖИВАЊЕ

Повежите институцију са утицајем

20 мин.

- Свака група узима по једну институцију; проналази једну уредбу коју је она донела и једну у којој није успела да испуни очекивања.

ДЕБАТА

35 мин.

Структурисана дебата

- Тема: "Овај дом верује да институције ЕУ побољшавају свакодневни живот европских грађана."
- Стандардни говори → главни → реплике → завршни говори.

ЗАКЉУЧАК

20 мин.

Ангажовање

- Које канале млади заправо могу да користе да би утицали на политику ЕУ?
- Шта би прво желели да промене?

★ Савети и трикови

- Користите конкретне, свакодневне примере како бисте разговор о институцијама учинили приземљеним.
- Охрабрите ученике да предложе једну промену за коју би се залагали.

✓ Оцењивање

- Конкретност доказа; јасноћа веза између институције и утицаја.

Смернице за инклузију

Смернице за инклузију у настави заснованој на дебатама у стручном образовању

Учење засновано на дебатама може бити моћан алат за инклузију у учионицама стручног образовања када се спроводи промишљено и флексибилно. Ученици се разликују по језичкој компетенцији, брзини учења, самопоуздању, физичкој способности и друштвеном искуству. Ове смернице помажу наставницима стручног образовања да прилагоде часове дебата тако да сваки ученик може значајно да учествује — без обзира на порекло или појединачне потребе.

Водећи принцип је флексибилно учешће. Ученици могу да доприносе на различите начине, на различитим нивоима и кроз различите улоге, а да при томе и даље уче основне циљеве дебата.

✦ Општа начела за инклузивно предавање дебата

- Фокусирајте се на разумевање и закључивање, а не на тачност говора или резултат.
- Дозволите више облика учешћа: говорење, писање, посматрање, вођење дискусије, анализирање.
- Раздвојите активности на јасне кораке.
- Обезбедите предвидљиву структуру, а истовремено останите флексибилни у погледу временског оквира и улога.
- Наглашавајте напредак, труд и изградњу самопоуздања уместо такмичења.
- Изградите у учионици атмосферу поштовања, стрпљења и психолошке безбедности.

Наставници се подстичу да отворено разговарају о прилагођавањима са ученицима и да инклузију третирају као стални процес, а не као фиксну листу.

Прилагођавање часова: пре, током, након

▣ Пре часа

- Припремите материјале у приступачним форматима — поједностављени текстови, визуелна помагала, аудио верзије, речници кључних термина.
- Повежите теме дебата са искуствима ученика из живота и њиховим стручним контекстом.
- Планирајте флексибилне улоге: говорник, истраживач, посматрач, евалуатор.
- Проверите физичку приступачност; поделите материјале унапред када је то потребно.

● Током часа

- Дајте јасна, концизна упутства; поновите их када је потребно.
- Омогућите додатно време; избегавајте непотребан притисак времена.
- Подстичите учешће без принуде на јавни наступ; прихватите писане белешке, снимљене говоре или визуелну подршку.
- Покажите поштовање према слушању; умешајте се да обезбедите уравнотежено учешће.

☰ Након часа

- Диференцирајте процену; фокусирајте се на закључивање, ангажовање и труд, а не само на учинак.
- Дајте непосредну, конструктивну повратну информацију — посебно ученицима који немају самопоуздања.
- Истакните добре стране и напредак.
- Понудите ученицима алтернативне начине да заврше задатке или да о њима размишљају ако је њихово учешће било ограничено.

Конкретне смернице за уобичајене потребе ученика

► Ученици са ограниченим језичким знањем или имигрантском позадином

- Користите двојезичне глосаре, визуелна помагала и почетне фразе за реченице.
- Дозволите једноставан језик; парафразирајте доприносе ученика како бисте демонстрирали исправне изразе.
- Парујте ученике различитих језичких нивоа.
- Не кажњавајте граматичке грешке — оцењивајте значење и аргумент.

► Ученици са потешкоћама у пажњи или концентрацији (нпр. АДХД/АДД)

- Користите кратке, структурисане задатке и предвидљиве рутине.
- Поделите часове у јасно временски ограничене фазе.
- Доделите активне улоге; укључите активности засноване на кретању или другим активностима.
- Поставите јасне циљеве и дајте тренутну повратну информацију.

► **Ученици са потешкоћама у читању и писању (нпр. дислексија)**

- Понудите аудио материјале и усмене инструкције уз писане.
- Користите концептуалне мапе и детаљне кораке за разлагање задатака.
- Дозволите усмену или визуелну процену уз писани рад.
- Применити диференциране критеријуме оцењивања.

► **Ученици са говорним тешкоћама (нпр. заикање, анксиозност)**

- Подстицати стрпљење и поштовање међу вршњацима.
- Никада не приморавајте на јавно говорење; дозволите коришћење писаних материјала или вежбање у малим групама.
- Не прекидајте ученике нити довршавајте њихове реченице.
- Оцењивати закључивање и идеје, а не тачност говора.

► **Ученици са сензорним или физичким сметњама**

- Обезбедите приступачне материјале — аудио, Брејлов систем, велики штампани текст, натписи.
- Обезбедите приступачност учионице и прикладно смештање.
- Дозволите коришћење асистивне технологије и алтернативне форме учешћа.
- Додељивајте улоге према интересовању и способностима, а не према физичким ограничењима.

► **Ученици са хроничним болестима**

- Планирајте флексибилност у паузе и промене улога.
- Дозволите ученицима да изађу напоље или да раде са мањим интензитетом када је то потребно.
- Понудите алтернативне формате за обављање задатака накнадно.
- Очувати дискрецију и подржавајућу атмосферу.

► **Ромски ученици и ученици у ризику од искључења**

- Користите културно релевантне теме и примере из стварног живота.
- Подстицати изражавање сопственим речима ученика без притиска за формалним језиком.
- Изградите поверење кроз охрабривање и признавање напретка.
- Промовишите међувршњачку подршку и мешовите тимове.

► **Талентовани или високо мотивисани ученици**

- Обезбедити задатке за богаћење и улоге лидерства или менторства.
- Охрабрите дубљу анализу уз управљање временом за говор како би се одржала равнотежа.
- Укључите их у планирање или вођење будућих дебата.

Процена и евалуација у инклузивној настави дебата

✓ **Нека процена буде формативна и флексибилна**

- Процењивати закључивање, структуру идеја, сарадњу и ангажовање.
- Препознајте напредак и труд, а не само коначни резултат.
- Дозволите ученицима да покажу своје учење у различитим форматима.
- Прилагодите критеријуме оцењивања тако да одражавају полазну основу и напредак сваког ученика.

Закључак

Надамо се да ће вам овај приручник омогућити да укључите своје ученике у значајан, подстицајан дијалог. Хвала вам на времену и посвећености које улажете да бисте помогли младим људима да постану критички мислиоци и активни чланови друштва.

Заједно са Методолошким водичем (WP2) и платформом за е-учење (WP4), овај приручник чини део интегрисаног, скалабилног модела за иновације у стручном образовању и обуци:

○ Цео пакет Voice of Vocation

- Водич пружа визију и теоријску структуру.
- Комплет пружа практичне алате и активности у учионици.
- Е-учење обезбеђује континуирани професионални развој.

Срећно — и уживајте на дебатном путу са својим ученицима.

Рецензије и оцене

Приручник је прошао кроз вишестепени процес рецензије како би се обезбедио квалитет, релевантност и употребљивост.

• Како је алатнички сет прегледан

- Две стручне рецензије — једна из угла дебата у образовању, друга из угла стручног образовања.
- Рецензија колега, наставника стручног образовања који су тестирали часове у стварним учионицама.
- Систематске повратне информације од наставника и ученика током пробне фазе.
- Осврти наставника стручног образовања из свих партнерских земаља о релевантности, структури и применљивости.

Извештај о оцењивању ученика

1.605 ученика из стручних средњих школа у Хрватској, Србији, Немачкој и Италији учествовало је на часовима које су држали њихови наставници.

Ученици су имали два типа часова: експлицитно фокусиране на дебату о јавном наступу, аргументацији и структурисаној дискусији; и тематске часове који су користили дебату као метод за истраживање тема везаних за предмет и међупредметних тема. Није свака тематска лекција била усмерена на вештине говора или истраживања — многе су уместо тога наглашавале учешће, сарадњу и активно укључивање.

Укупне повратне информације биле су изузетно позитивне. Више од 90% писаних коментара изразило је позитивне утиске, често описујући активности као занимљиве, другачије и ангажујућије од традиционалне наставе.

▣ Самопријављени развој вештина

- Јавно говорништво — 882 од 1.605 ученика (54,95%) пријавило је побољшање.
- Претрага информација — 996 од 1.605 (62,06%) пријавило је побољшање.
- Применљивост знања у свакодневном животу — 1.060 од 1.605 (66,04%) се сложило.

С обзиром на то да сваки час није био осмишљен првенствено за развој вештина говора или истраживања, ови резултати указују на значајан и релевантан утицај на преносиве компетенције.

Понављајући конструктивни коментари одражавали су познате динамике групног рада — неједнако учешће и ограничено време за све да се изјасне. Приручник пружа конкретне смернице за инклузивни дизајн часова, уравнотежено учешће и стратегије које сваком ученику дају прилику да допринесе.

Репрезентативни гласови ученика

"*Лепо је прескочити час економије. Било је забавно и другачије у односу на уобичајене часове.*

"*Говорити пред публиком је вредна и корисна вештина — скоро свима је потребна у неком тренутку.*

"*Ово предавање је било корисно и занимљиво. Требало би да имамо више оваквих предавања.*

"*Било је то веома занимљиво предавање — надам се да ћемо их имати још.*

"*Добра лекција — уживао сам у измишљању своје пословне идеје.*

Било је сјајно. Волео бих да је трајало дуже — два часа.

Извештај о оцењивању наставника

Осамдесет пет стручних наставника из Хрватске, Србије, Немачке и Италије спровело је 326 пробних часова у својим учионицама и вратило 325 попуњених упитника за евалуацију.

Тестирање је спроведено у две фазе. Прва фаза обухватила је часове усмерене искључиво на дебату, где су се упознали са структуром дебате, улогама и основном аргументацијом. Друга је обухватила тематске часове који су користили дебату као педагошку методу за међупредметне теме.

Наставници су известили да су часови били занимљиви, релевантни за стручне ученике и прилагодљиви различитим предметима и контекстима. Константно су наглашавали да су методе засноване на дебатама побољшале интеракцију у учионици, мотивацију и развој комуникационих и вештина критичког мишљења.

" *Хвала вам на веома доброј теми за предмет Примењена екологија са ученицима техничара заштите животне средине.*

— наставник стручног образовања

" *Ово је одлична активност за развој основних вештина комуникације и критичког размишљања у ограниченом временском оквиру. Лако је за наставника да је спроведе, уз јасна упутства, и час остварује своје циљеве.*

— наставник стручног образовања

" *Низ побијања је вредан додаток наставним материјалима.*

— наставник стручног образовања

"Желим да вас похвалим за списак занимљивих тема и наставних материјала које ћу користити са својим ученицима у будућности.

— наставник стручног образовања

"Имам само речи хвале. Ученици могу више да се повежу, чују друга мишљења и слободно изразе своја — учећи једни од других и стичући нова знања за будућност.

— наставник стручног образовања

" *Веома сам задовољна овим материјалима. Јасно је да су развијени са великом пажњом. Све је прецизно објашњено, што часове чини лаким за спровођење.*

— наставник стручног образовања

Експертске рецензије

Спољни стручњаци из области образовања, наставне праксе и стручног образовања обезбедили су додатни ниво провере квалитета. Њихове рецензије истичу неколико предности: методолошку доследност, јасну структуру, једноставност коришћења и велику релевантност за стручно образовање. Такође наглашавају ширу вредност овог пакета материјала — подржава критичко размишљање, комуникацију, аргументацију и друге преносиве компетенције у различитим предметима.

"Voice of Vocation Toolkit је добро осмишљен и тестиран ресурс који успешно повезује дебатне методе са практичним потребама система стручног образовања, и за наставнике и за ученике. Иако је углавном креиран за стручне школе, материјал је флексибилан и може се ефикасно користити у другим средњим школама — а уз прилагођавање, чак и у вишим разредима основне школе. Алат пружа наставницима јасан, практичан скуп часова о изузетно релевантним темама, поткрепљен чврстим педагошким образложењем. Његова међупредметна природа омогућава наставницима да га користе у различитим предметима, истовремено помажући ученицима да развију критичко размишљање, комуникационе и грађанске компетенције. Као јединствен ресурс, алат превазилази појединачну иницијативу наставника и има велики потенцијал да постане редован део наставног плана и програма.

— Ели Пијаца Плавшић, стручњак за образовање

"Овај приручник је веома вредан ресурс за наставу дебата. Пун је практичних смерница представљених на начин који је лак за примену. Планирања часова су јасна и спремна за употребу, што чини планирање ефикаснијим и подржава наставнике у њиховом свакодневном раду.

— Јулиане Шолц, професорка

"Овај приручник је систематски осмишљен и методолошки утемељен ресурс за наставу дебата у стручним школама на основном и напредном нивоу. Његова важност је посебно очигледна у доприносу развоју критичког мишљења, комуникационих и аргументационих компетенција ученика.

— Маја Касаповић, професорка

"Пред нама је комплетан приручник за дебату, логично и доследно организован, једноставан за коришћење чак и за наставнике са мало искуства. Упутства су јасна и прецизна. Циљеви су добро осмишљени, а материјали одлични. Након 25 година рада у стручном средњем образовању, коначно имам приручник пред собом — све на једном месту.

— Нада Бањанин Ђуричић, професорка